

Sto let česko- slovenské ústavy

**VÝBĚR Z FONDŮ
PARLAMENTNÍ KNIHOVNY
A ARCHIVU POSLANECKÉ
SNĚMOVNY**

VÝBĚR Z FONDŮ
PARLAMENTNÍ KNIHOVNY
A ARCHIVU POSLANECKÉ
SNĚMOVNY

Sto let česko- slovenské ústavy

Sto let česko- slovenské ústavy

2020 © Česká republika –
Kancelář Poslanecké sněmovny
odbor Parlamentní knihovna
a Archiv Poslanecké sněmovny

**Sto let československé ústavy.
Z fondů Parlamentní knihovny
a Archivu Poslanecké sněmovny**

ISBN 978-80-907379-2-1 (print)
ISBN 978-80-907379-3-8 (online)

Neprodejné

Editorial

Vážení čtenáři,

témata spojená se vznikem a formováním Československa před sto lety lze poznávat prostřednictvím početných monografií, podrobných vědeckých studií, učebních či populárních textů. Nabídka se jeví téměř nepřebornou. Naše pracoviště se přesto rozhodlo do této škály připojit ještě příspěvek vlastní. Vede nás k tomu snaha využít bohatých fondů parlamentní knihovny a archivu, v nichž schraňujeme řadu originálních památek a dokumentů vážících se ke státní minulosti. Považujeme proto za užitečné shrnout alespoň v nejstručnější možné podobě zajímavá „parlamentní“ fakta k tématům, „o nichž se hovoří“, a spolu s výběrem z informačních zdrojů výsledný balíček předložit všem zájemcům o další poznávání jako základní rukověť. Zahajujeme tedy volnou řadu bulletinu, která doplní postupně vydávané katalogy výstav s parlamentní tematikou pořádaných Kanceláří Poslanecké sněmovny. Naše úvodní témata jsou vskutku slavnostní, neboť se jedná o připomenutí výročí přijetí československé ústavy a státní vlajky roku 1920. Věříme, že pohled z trochu jiného úhlu pro Vás bude obohacující a že Vás třeba přivede k využití služeb našich veřejných pracovišť.

Ondřej Tikovský
ředitel odboru Parlamentní knihovna a Archiv Poslanecké sněmovny

Obsah

Editorial	5
Historie československé ústavy	9
Ústavní listina 1920	12
Tvůrci ústavy	16
Slavnostní provedení ústavy	23
Státní vlajka	33
Státní vlajka a její parlamentní historie	35
Výběrová bibliografie z fondu Parlamentní knihovny	47
První československá ústava	48
Knihy	48
Články a studie	58
Státní symboly a hymna	62
Knihy	62
Šalounova pamětní deska	67
Služby knihovny, čítárny a archivu	71
Seznam online zdrojů – QR kódy	76
Ediční poznámka	79

Sbírka zákonů a nařízení státu československého.

Částka XXVI.

Vydána dne 6. března 1920.

Obsah: (Čis. 121 a 122.) 121. Zákon, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky. — 122. Zákon podle § 129 ústavní listiny, jímž se stanoví zásady jazykového práva v republice Československé.

My, národ Československý, chtějice upevniti dokonalou jednotu národa, zavésti spravedlivé řády v republice, zajistiti pokojný rozvoj domoviny československé, prospěti obecnému blahu všech občanů tohoto státu a zabezpečiti požehnání svobody příštím pokolením, přijali jsme ve svém Národním shromáždění dne 29. února 1920 ústavu pro Československou republiku, jejíž znění následuje.

Při tom my, národ Československý, prohlašujeme, že chceme usilovati, aby tato ústava i všechny zákony naší země prováděny byly v duchu našich dějin stejně jako v duchu moderních zásad, obsažených v hesle sebeurčení; neboť chceme se přičleniti do společnosti národů jako člen vzdělaný, mírumilovný, demokratický a pokrokový.

Čis. 121.

Zákon ze dne 29. února 1920,

kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky.

Článek I.

- (¹) Zákony odporující ústavní listině, jejím součástkám a zákonům ji měnícím a doplňujícím jsou neplatné.
- (²) Ústavní listina a její součástky mohou býti měněny nebo doplňovány jen zákony označenými za ústavní (§ 33).
- Ústavní soud rozhoduje o tom, vyhovují-li zákony republiky Československé a zákony sněmu Podkarpatské Rusi zásadě článku I.

Článek II.

Článek III.

- (¹) Ústavní soud skládá se ze sedmi členů. Po dvou členech vysílá do něho nejvyšší soud správní a nejvyšší soud ze sebe. Ostatní dva členy a předsedu jmenuje prezident republiky.

- o funkčním jeho období, o řízení před ním a o účincích jeho nálezů, stanoví zákon.
- Článek IV.
- (¹) Dosavadní Národní shromáždění zůstane v činnosti potud, pokud se neustaví sněmovna poslanecká a senát.
- (²) Zákonů usnesených tímto Národním shromážděním, avšak nevyhlášených v den, kdy se ustaví sněmovna poslanecká a senát, nelze vůbec vyhlášovati, vrátil-li je prezident republiky Národnímu shromáždění.
- (³) Co do lhůt stanovených prozatímní ústavou pro výkon práva prezidenta republiky podle §u II a pro povinnost vyhlásiti usnesený zákon platí při zákonech usnesených dosavadním Národním shromážděním předpisy prozatímní ústavy.
- Článek V.

Historie česko- slovenské ústavy

Před sto lety, 29. února 1920, byla přijata první ústava Československé republiky

Revoluční Národní shromáždění (RNS) se na své 125. a 126. schůzi ve dnech 27. až 29. února 1920 zabývalo návrhem a přijetím ústavy Československé republiky.

V celém procesu přijímání ústavy byl v rámci projednávání na půdě tehdejšího Národního shromáždění nejkompexnějším materiálem sněmovní tisk 2421¹, který obsahoval zprávu ústavního výboru včetně vládní důvodové zprávy jako výchozího dokumentu pro následné projednání na plénu RNS.

Vlastní diskuse nad závěrečným textem ústavy probíhala na 125.² a 126.³ schůzi RNS ve dnech 27. až 29. února 1920. Konečné schválení proběhlo v časných ranních hodinách 29. února 1920.

Doslov předsedy RNS Františka Tomáška k přijatým ústavním zákonům:

Vážené shromáždění! A když jsem tohle konstatoval, myslím, že mohu před zakončením té naší práce dnes, která se protáhla do tak pozdních hodin nočních, (Hlasy: Ranních!) – vlastně ranních, abych se sám opravil – myslím, že mohu říci, že máme opravdu památný den za sebou a že můžeme být hrdi na to, že jsme se tohoto dne dožili, uvědomující si plně, že vlastně dnes dokončujeme ten úkol, který jsme přejali tehdy toho 28. října a že vlastně dnes splňujeme to poslední, co nám revoluce tehdáž uložila. Vážené shromáždění! Já myslím, že mohu vysloviti očekávání, že toto dílo, tyto ústavní základy opravdu budou přispívati ku prospěchu, k rozvoji, k rozkvětu té naší drahé československé republiky, již volám v tomto okamžiku „Nazdar!“ *(Shromáždění volá „Nazdar!“ Bouřlivý, dlouho trvající potlesk. Shromáždění pěje národní hymny „Kde domov můj?“ a „Nad Tatrou sa blýska“, načež na levici zapěje „Rudý prapor“. Poslanec Kubíček: Ať žije prezident Masaryk! Shromáždění provolává „Sláva!“)*

¹ Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [online], tisk 2421 Zpráva ústavního výboru k ústavní listině Československé republiky, usnesené ústavním výborem podle § 14. a 17. jednacího řádu. [Dostupné online. Seznam odkazů na online zdroje v celém bulletinu včetně QR kódů je uvedený na s. 76–78.](#)
² Tamtéž, 125. schůze Národního shromáždění československého, 27. února 1920. [Dostupné online.](#)
³ Tamtéž, 126. schůze Národního shromáždění československého, 28. února 1920. [Dostupné online.](#)

⬅ **Zákon ze dne 29. února 1920**, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, byl vyhlášen ve Sbírce zákonů a nařízení státu československého dne 6. března 1920, kdy také nastala účinnost ústavy a zároveň zanikla platnost prozatímní ústavy z roku 1918.

Ústavní listina vycházela z klasické dělby moci, přičemž moc zákonodárnou vykonával dvoukomorový parlament – Národní shromáždění tvořené Poslaneckou sněmovnou a Senátem. Poslanecká sněmovna měla 300 členů volených na šesti-leté období systémem poměrného zastoupení. Aktivní volební právo měli všichni občané starší 21 let, pasivní volební právo občané starší 30 let. Senát se skládal ze 150 senátorů volených na osm let, taktéž podle systému poměrného zastoupení. Právo volit do Senátu měli občané od 26 let a právo být volen pak občané starší 45 let. Pro volby do Poslanecké sněmovny byla republika rozdělena na 22 volebních okrsků, do Senátu se pak volilo ve 12 krajích. Ústava zakotvovala princip volného mandátu.

redakce

Podívejte se do Digitální badatelny Archivu Poslanecké sněmovny na ústavní listinu ČSR⁴ a na fotografickou reprodukci vládního návrhu ústavy.⁵

Navštivte na webových stránkách Poslanecké sněmovny část věnovanou historii parlamentarismu a české ústavnosti.⁶

⁴ Archiv Poslanecké sněmovny (dále jen: APS), fond Archiv obrazových dokumentů – fotografie (dále jen: AOD), inv. č. 10. [Dostupné také online.](#)
⁵ Tamtéž, inv. č. 9. [Dostupné také online.](#)
⁶ Historie parlamentarismu a české ústavnosti [online informační text]. Kancelář Poslanecké sněmovny. [Dostupné online.](#)

Ústavní listina 1920 a konstituování československé parlamentní demokracie

I kdyby přijetí ústavní listiny Československé republiky v únoru 1920 představovalo pouze významný den v prvorepublikovém politickém kalendáři, zasloužilo by si připomínku umocněnou stoletým výročím. Schválení ústavní listiny představuje důležitý předěl v konstruování prvorepublikové státní architektury a vytvořilo předpoklad pro stabilizaci a stvrzení politických poměrů utvářených ode dne vzniku samostatného státu. Ústava z roku 1920 je ovšem více než pouze textem vyhrazeným pro odborný výzkum uzavřené-
ho okruhu dějepisců a právních historiků, kteří jej analyzují v dobových souvislostech a hledají jeho místo v ústavní tradici, přičemž kulaté výročí pro ně otevírá možnost, jak představit alespoň některé zajímavé aspekty dávného tématu širší veřejnosti, která jej na moment opráší, než stočí pozornost na výročí jiné. Ústava roku 1920 je totiž stále přítomna v ustavujících dokumentech státu, ve kterém dnes žijeme. Právě text ústavní listiny Československé republiky (vedle vzorů zahraničních) měli před očima i tvůrci Ústavy České republiky, když ji počali tvořit v momentě rozpadu československého státu v druhé polovině roku 1992. Mnohé ústavně právní instituty byly z textu převzaty, mnohé reformulovány právě s vědomím, nakolik se v období prvorepublikové demokracie osvědčily. Pro českou ústavní tradici je tak listina z roku 1920 stále živá, ba co více, s vědomím osudů, kvalit a podob ústav následujících jde o text, ke kterému se může moderní česká politická tradice bez váhání hlásit, a nejen jej činit předmětem historického výzkumu. Uznání kvalit ústavy z roku 1920 přirozeně neznamená, že by se měla stát předmětem automatické adorace. Otázek souvisejících s hodnocením textu ústavy je více a nelze je zodpovědět bez odkazu na dobový kontext, ve kterém byla ústava připravována.

Formulace textu ústavy a její schvalování bylo obdobně složité, jak komplikovaná byla politická a sociální situace po vzniku Československa. Jednotlivé národní tábory a společenské vrstvy si do podoby nově vznikajícího státu promítaly své tužby a iluze, jež byly často protichůdné a v některých případech existenci nového státního útvaru a priori odmítaly. Právě konkrétní historická situace ovlivnila

tvorbu ústavního textu. O jeho podobě rozhodovalo Revoluční Národní shromáždění, které si nárokovalo roli zastupitelského sboru. Nicméně reprezentativnost tohoto orgánu byla v mnoha ohledech sporná. Složení tohoto jednokomorového orgánu zrcadlilo takzvaný Švehlův klíč, dle kterého síla jednotlivých politických stran v zákonodárném sboru odrážela výsledky posledních voleb konaných před první světovou válkou. Uvedená struktura sboru se však vztahovala pouze na etnicky českou část parlamentní reprezentace. V případě slovenských poslanců bylo formování reprezentace složité vzhledem ke skutečnosti, že slovenské politické strany byly v předválečné části Zalitavska bez vlivu a slovenští politici nezískávali poslanecké mandáty. Formování slovenské reprezentace bylo tedy ve srovnání s českou nahodilejší a mandáty připadající na slovenskou politickou reprezentaci byly leckdy obsazovány z dnešního pohledu překvapivě. Mandáty slovenské reprezentace připadly například Edvardu Benešovi či Alici Masarykové.

Ještě podstatnějším problémem byla ovšem role těch, kteří se s novým státem neidentifikovali. Jednání prvního československého parlamentu se od počátku neúčastnili Němci z českých zemí. Zástupci třímilionové menšiny se na projednávání podoby textu ústavy nepodíleli, což přirozeně nevytvářelo ideální stav pro akceptaci ústavy v německém prostředí. Důvody absence německých poslanců tkvěly v nevěli uznat existenci československého státu. Německá středoevropská společnost prožívala roku 1918 hluboké zklamání z válečné prohry, která zároveň znamenala konec nadějí na vznik Mitteleuropy, prostoru s německou dominancí realizovanou v rámci habsburské monarchie či rozsáhlejšího státního útvaru s rozhodujícím vlivem Německa. Vznikem Československa se proměnila pozice Němců z dominujícího národa v Předlitavsku do role menšiny. Účastí na jednání Národního shromáždění, které konstituovalo československý stát, byla proto pro Němce, doufající v překreslení středoevropských hranic, vyloučena. Postoj německé reprezentace se částečně proměnil po podepsání mezinárodních mírových smluv, které stvrdily nové geopolitické poměry. Němečtí poslanci byli ochotni na půdu parlamentu vstoupit,

což ovšem podmínili anulováním dosavadních státotvorných aktů, rozpuštěním Národního shromáždění a vypsáním okamžitých voleb. Česká politická reprezentace to rozhodně odmítla. Absence Němců při budování státu nikterak nelitovala a pokládala ji za usnadňující pro vytváření státní struktury a ústavních dokumentů. Vzpomínky na složitá jednání parlamentů před první světovou válkou, která byla sužována obstrukcemi mezi jednotlivými národními tábory, byly příliš živé. Nikdo neměl chuť riskovat, že složitá jednání nejen o ústavě budou paralyzována parlamentní menšinou, od které se očekávaly razantní projevy nesouhlasu.

Samotná jednání o podobě ústavního textu probíhala v podstatě za zavřenými dveřmi a veřejnost se o nich příliš nedozvídala. Úkolem vypracování návrhu ústavy pověřil ministr vnitra Antonín Švehla sekčního šéfa svého ministerstva Jiřího Hoetzela, profesora správního práva na pražské Právnické fakultě. Jeho návrhy pak v politickém dialogu se Švehlou dále rozpracovával ústavní výbor Národního shromáždění, kterému předsedal Alfréd Meissner, a spolu s dalšími výraznými osobnostmi výboru, jakými byli Václav Bouček, František Weyr či František Hnídek, připravili definitivní podobu textu. Ústavní listina byla přijata v brzkých ranních hodinách 29. února 1920. Již první článek ústavy představoval novum v dosavadní ústavní tradici, neboť ustanovoval lid jako veškerý zdroj moci. Šlo o formulaci, která byla obsažena již v kroměřížském návrhu ústavy z roku 1849, do textů platných rakouských ústav se však nikdy nedostala. V mnoha ohledech však ústava z roku 1920 na rakouské konstituce 19. století přeci jen navazovala. Především pokud šlo o široký katalog občanských práv, která ústava přebírala z prosincové ústavy z roku 1867. I v této skutečnosti se zrcadlí kontinuita prvorepublikové politické a právní kultury s obdobím před rokem 1914, kdy česká společnost profitovala z liberálního a konstitučního prostředí předlitavské části habsburské monarchie. Z dalších ústavních inspirací je nutno zmínit francouzskou ústavu z roku 1875 a ústavu Spojených států.

Československá republika se dle ústavy stala státem s parlamentní formou vlády, kde dominantní role v politickém systému měla připadnout dvoukomorovému Národnímu shromáždění, s vyšší mírou kompetencí pro dolní komoru – Poslaneckou sněmovnu. Nad otázkou bikamerálního uspořádání parlamentu se vedly ostré spory. Pojetí horní komory jako aristokratické bylo po založení republiky anachronismem. Alternativní návrhy spojené s myšlenkou druhé komory jako reprezentanta stavů či zájmových skupin naráželo na odpor levice, která odmítala vznik mandátu jiným způsobem než volbou. Tak byl ustaven Senát jako komora s pramálo odstíněným politickým složením ve srovnání

s Poslaneckou sněmovnou, která byla navolena na základě obdobného volebního systému. Nutno dodat, že právě v tomto ohledu brali tvůrci současné ústavy prvorepublikovou zkušenost na zřetel a způsoby volby odlišili. Jestliže ústavní text nasměroval těžiště politického dění do parlamentu, politická praxe tyto představy modifikovala. Vliv nejdůležitějších politických osobností stáčel rozhodovací procesy mimo parlament na půdu tzv. Pětky. Lídři politických stran se v rámci Pětky scházeli, aby předjednali zásadní témata. Doplňme na tomto místě ještě skutečnost, že vlády nemusely po svém jmenování žádat o důvěru sněmovny tak, jako je tomu dnes. To přirozeně mohlo instalaci kabinetu bez jasné sněmovní většiny zjednodušit. Poslanecké sněmovně náleželo právo vyjádřit vládě nedůvěru.

Míra kvalit československé zastupitelské demokracie se tedy neodvívěla pouze od ustanovení ústavní listiny, ale byla bezprostředně spojena s mechanismem fungování politických stran. O jejich existenci ústava nehovořila. Pro politický a vlastně i sociální vývoj ve státě však byla kvalita a charakter politického stranictví kardinálním tématem. Zvláště při vědomí toho, jakou moc si strany v novém státě přisvojily, respektive jak silné měly celospolečenské postavení vzhledem k ohromné výši členské základny.

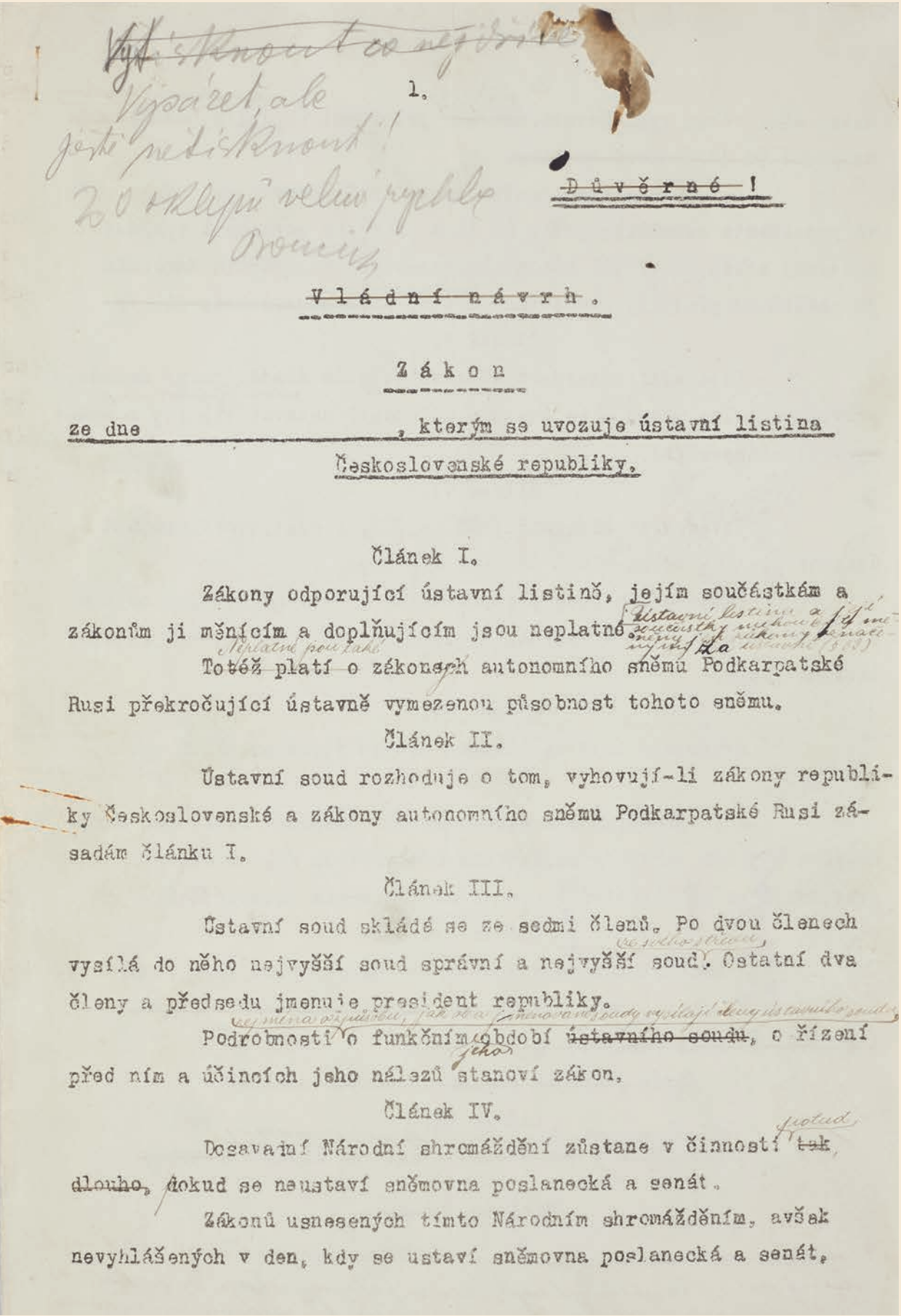
Prezidentu republiky vymezila původní prozatímní ústava z listopadu 1918 skromné kompetence, které narázily na okamžitý Masarykův odpor. Postavení prezidenta v ústavě z roku 1920 tak odpovídalo rozšíření prezidentských kompetencí, jak jej přinesly novelizace ústavy na jaře roku 1919. Prezidentovi náležela kompetence jmenovat předsedu vlády a ministry. Tvůrci ústavy již dobře věděli, která konkrétní osobnost bude vykonávat prezidentské kompetence v prvních letech po přijetí ústavy. Přesto, nebo právě proto, byla na místě ostražitost před silným postavením prezidenta. Dominantní role hlavy státu byla ostatně dávána i do negativních paralel s érou monarchie. Autoři ústavy odolali vábení možnosti volit hlavu státu v přímé volbě, což by roli prezidenta formálně zesílilo a do vztahu mezi exekutivou a parlamentem by tak mohla být zanesena další disharmonie. O několik let později se ostatně nebezpečí převahy prezidenta nad parlamentem mělo projevit v Německu...

Jistě by bylo možné popisovat s historickým odstupem další problematické momenty ústavy 1920 a zákonů s ní souvisejících. Nesnadná byla otázka správního členění státu, stejně jako jazykového zákona. Společně těmto úvahám bylo vyvažování mezi garantovaným postavením národnostních menšin a zajištěním fungování státního mechanismu při pojetí československého národa jako toho státotvorného. Tato představa rezultovala rovněž do z dnešního pohledu problematické preambule ústavy, kterou navrhl až těsně

před jejím schválením Masarykův stoupenec a poslanec Jan Herben. Preambule nejenže hovořila o československém národu, ale zmiňovala též návaznost na ducha národních dějin. Hledání ducha dějin bylo ovšem pro Čechy, Slováky, či dokonce Němce pátráním po značně vzdálených historických stezkách. Československo, i dle názoru velmocí garantujících poválečné uspořádání, mohlo být jen obtížně konstruováno jako mnohonárodnostní stát poté, co dosavadní multinacionální projekty ve střední Evropě ztroskotaly. Uvedená preambule ovšem nabídla ostatním národnostem asi tolik vstřícnosti, kolik ony projevovaly vůči novému státu v prvních letech existence. Masarykovi, i dalším politickým osobnostem první republiky, bylo jasné, že zahlazení národnostních svárů a stabilizace politického systému, třeba i s konstituováním národa jako moderní politické entity, bude dosaženo teprve postupně a deklarace v jakémkoli právním dokumentu tento vývoj neakcelerují. Masaryk doufal v padesát let klidného vývoje. Československému příběhu demokracie ve střední Evropě nebyla vyhrazena ani polovina této lhůty. Ústavní listina z roku 1920 přežila formálně první republiku o deset let. Platila až do května 1948. Když se podle jejích ustanovení řešila politická krize v únoru 1948, jednalo se již o značně rozdílné dějinné kulisy, než které si její tvůrci uměli v čase vzniku Československa představit...

Petr Valenta
Parlamentní institut

Návrh zákona, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky.
Archiv Poslanecké sněmovny (APS), fond
Revoluční Národní shromáždění (RNS),
inv. č. 4000

Tvůrci ústavy

„Samotná jednání o podobě ústavního textu probíhala v podstatě za zavřenými dveřmi a veřejnost se o nich příliš nedozvídala. Úkolem vypracování návrhu ústavy pověřil ministr vnitra Antonín Švehla sekčního šéfa svého ministerstva Jiřího Hoetzela, profesora správního práva na pražské Právnické fakultě. Jeho návrhy pak v politickém dialogu se Švehlou dále rozpracovával ústavní výbor Národního shromáždění, kterému předsedal Alfréd Meissner, a spolu s dalšími výraznými osobnostmi výboru, jakými byli Václav Bouček, František Weyr či František Hnídek, připravili definitivní podobu textu.“ (Valenta, P., s. 13.)

Aby došlo k urychlení projednávání vládních návrhů ústavní listiny a ústavních zákonů s ní souvisejících, vytvořil ústavní výbor počátkem prosince 1919 čtyři subkomitáty, z nichž každý se věnoval jednomu předloženému vládnímu návrhu. Jednalo se o subkomitáty pro jazykový zákon, pro volební řád, pro župní zřízení a pro vlastní ústavní listinu. Jejich vznik ocenil i ministr Švehla ve svém vystoupení na zasedání ústavního výboru z 10. prosince 1919:

„Jsem velmi povděčen tomu, že ústavní výbor rozdělil se v sekce, v nichž bude speciální práce vykonána, takže bude moci současně pracovati na všech čtyřech skupinách, ve které se ostatní předlohy rozpadají, a to jest velká úspora času.“

Členové subkomitátů projednávali přidělené osnovy zákonů a po jejich projednání předložili své závěry plénu ústavního výboru. Subkomitát pro ústavní listinu tvořilo sedm členů, Václav Bouček se stal referentem, František Weyr měl vypracovat referát k zákonu o postavení Senátu. Dalšími členy byli František Hnídek, Ludevít Medvecký, Adolf Stránský, Alfréd Meissner a Karel Novotný. Téměř všech jednání se účastnil i autor návrhu ústavní listiny, profesor Právnické fakulty Univerzity Karlovy Josef Hoetzel.

Tlak na urychlené projednání vládních předloh ovlivňoval jednání ústavního výboru i jeho subkomitátů. Na 131. schůzi 3. února 1920 členové živě diskutovali o výtkách na adresu ústavního výboru, které zazněly na schůzi sněmovních předsedů. Byla jim dávána za vinu nečinnost a vyčítán pomalý postup prací. Zpětně viděno jistě neprávem. Ústavní výbor a jeho subkomitáty zcela jistě nebyly nečinné, od začátku prosince do konce února zasedaly osmdesátkrát a jejich jednání byla často velmi dlouhá a náročná.

Členové ústavního výboru Revolučního Národního shromáždění a právní experti
Nahoře zleva Edmund Burian, Jan Malypetr, Josef Dolanský, Josef Hyrš, Jiří Hoetzel (expert), Isidor Zahradník, Theodor Bartošek, Josef Záruba-Pfeffermann, Ivan Dérer, Jaroslav Brabec, Ludevít Medvecký
Dole zleva Karel Laštovka (expert), Bedřich Bobek (expert), František Weyr, Václav Bouček, Antonín Švehla, Alfréd Meissner, František Hnídek, Karel Kramář, Karel Dědic⁷

JUDr. Václav Bouček
(1869–1940)

Právník a politik. Před r. 1914 obhájce v řadě politických soudních sporů. Přední aktivista Masarykovy realistické strany, účastník protirakouského odboje. V l. 1918–1920 poslanec RNS. Autor řady právnických a politických spisů. Poradce prezidentů Masaryka a Beneše.^{8,9}

JUDr. Ludevít Medvecký
(1878–1954)

Slovenský právník, ekonom a politik. V l. 1918–1920 člen RNS, v l. 1920–1925 poslanec NS za agrární stranu. V r. 1926 kooptován jako zástupce Slovenska do bankovní rady Národní banky československé.^{12,13}

PhDr. František Hnídek
(1876–1932)

Od r. 1908 zemský poslanec. Za války vězněn. Člen RNS v l. 1919–1920. Od r. 1920 až do své smrti poslanec agrární strany v Národním shromáždění (NS).^{10,11}

JUDr. Karel Novotný
(1882–1951)

Advokát. V l. 1918–1920 člen RNS za Československou stranu lidovou. Angažoval se společensky, převážně na rodné Moravě.^{14,15}

JUDr. Alfréd Meissner
(1871–1950)

Právník, politik, od studentských let činný v sociální demokracii. V r. 1918 člen Národního výboru, z jehož pověření připravil prozatímní ústavu, přijatou v listopadu 1918. V l. 1918–1920 předseda ústavního výboru RNS. Významně se podílel na vypracování nové ústavy a nového volebního zákona. Od r. 1920 do března 1939 poslanec NS. V l. 1929–1934 ministr spravedlnosti, 1934–1935 ministr sociální péče. V r. 1939 odmítl odejít do exilu, v l. 1942–1945 vězněn v Terezíně. Od r. 1947 členem sboru právních expertů pro přípravu nové ústavy. Jeho veřejná a politická činnost ukončena únorovým převratem v r. 1948.^{16,17}

JUDr. Adolf Stránský
(1854–1931)

Právník, významný politik a novinář, zakladatel brněnských Lidových novin. V l. 1895–1918 zemský a říšský poslanec. Za války v domácím odboji, od r. 1918 člen Národního výboru, v l. 1918–1920 poslanec RNS, v l. 1918–1919 ministr obchodu v Kramářově vládě, v l. 1920–1925 senátor za Československou národní demokracii. V roce 1925 rezignoval na senátorský mandát a odešel z politického života.^{18,19}

JUDr. František Weyr
(1879–1951)

Významný český právník, zásadním způsobem ovlivnil rozkvet české právní teorie a právní vědy. Zasloužil se o založení Masarykovy univerzity v Brně a o rozvoj Právnické fakulty, jejímž prvním děkanem se stal. Politicky činný. V l. 1918–1920 se jako člen ústavního výboru RNS výrazně podílel na sepsání první československé ústavy.^{20,21}

⁸ Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [online], JUDr. Václav Bouček. [Dostupné online](#).
⁹ APS, fond Poslanci a senátoři Národního a Federálního shromáždění (dále jen: APS), inv. č. 192, Václav Bouček. [Dostupné také online](#).
¹⁰ Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [online], PhDr. František Hnídek. [Dostupné online](#).
¹¹ APS, fond APS, inv. č. 781, František Hnídek. [Dostupné také online](#).
¹² Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [online], JUDr. Ludevít Medvecký. [Dostupné online](#).
¹³ APS, fond APS, inv. č. 1701, Ludevít Medvecký. [Dostupné také online](#).
¹⁴ Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [online], JUDr. Karel Novotný. [Dostupné online](#).
¹⁵ APS, fond APS, inv. č. 1895, Karel Novotný. [Dostupné také online](#).

¹⁶ Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [online], JUDr. Alfréd Meissner. [Dostupné online](#).
¹⁷ APS, fond APS, inv. č. 1705, Alfréd Meissner. [Dostupné také online](#).
¹⁸ Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [online], JUDr. Adolf Stránský. [Dostupné online](#).
¹⁹ APS, fond APS, inv. č. 2499, Adolf Stránský. [Dostupné také online](#).
²⁰ Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [online], JUDr. František Weyr. [Dostupné online](#).
²¹ APS, fond APS, inv. č. 3030, František Weyr. [Dostupné také online](#).

PhDr. Jan Herben
(1857–1936)

Autor preambule ústavy. Politik, novinář, spisovatel. Stoupenec T. G. Masaryka. V r. 1918 člen Národního výboru. V l. 1918–1920 poslanec RNS, v l. 1920–1925 senátor za stranu Česká státoprávní demokracie, resp. Čs. národní demokracie. Od r. 1928 člen České akademie věd a umění.^{22, 23}

Archiv Poslanecké sněmovny

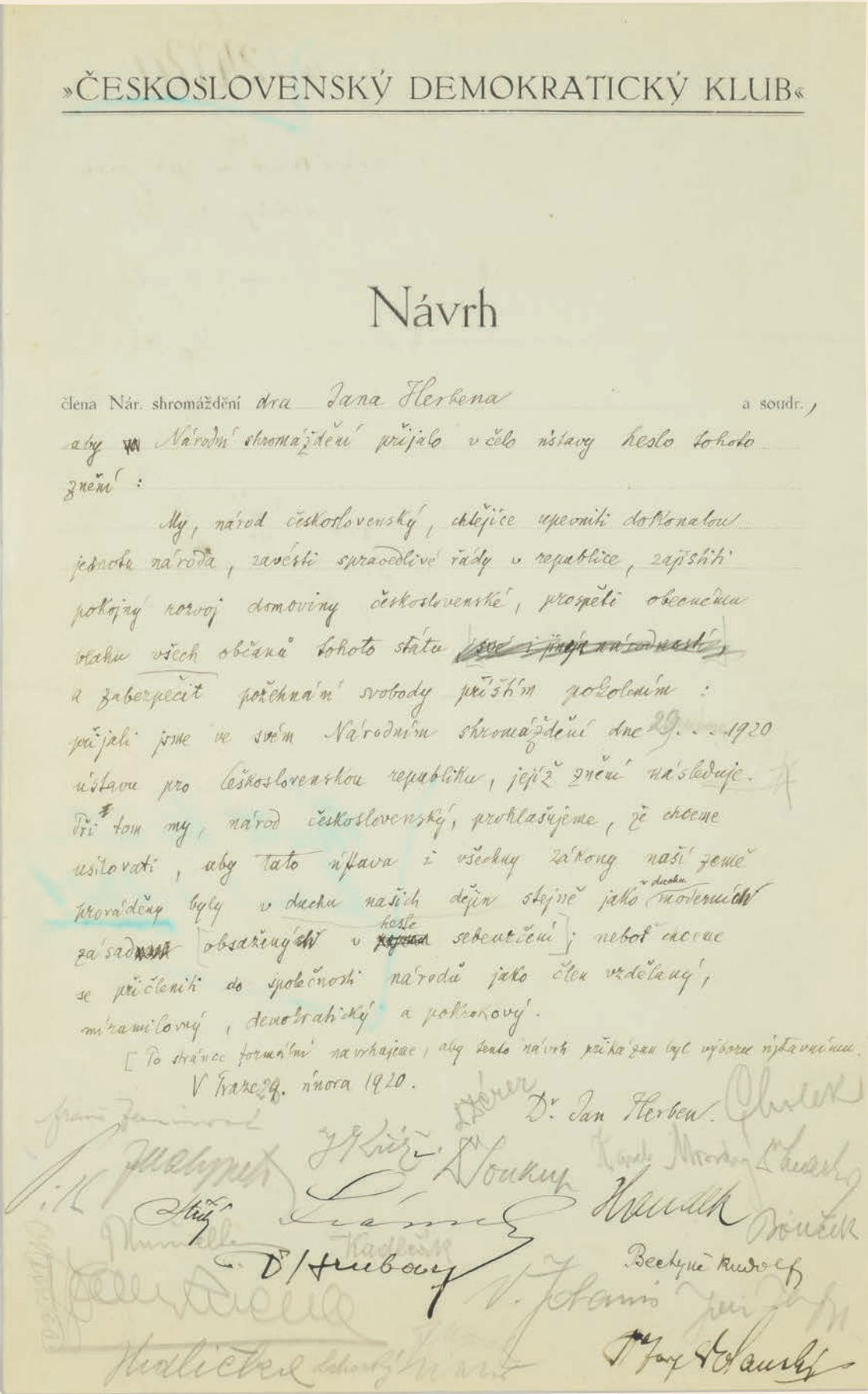
Preambule ústavy

My, národ Československý, chtějíce upevniti dokonalou jednotu národa, zavésti spravedlivé řády v republice, zajistit pokojný rozvoj domoviny československé, prospěti obecnému blahu všech občanů tohoto státu a zabezpečiti požehnání svobody příštím pokolením, přijali jsme ve svém Národním shromáždění dne 29. února 1920 Ústavu pro Československou republiku, jejíž znění následuje. Přitom my, národ Československý, prohlašujeme, že chceme usilovati, aby tato ústava i všechny zákony naší země prováděny byly v duchu našich dějin stejně jako v duchu moderních zásad, obsažených v hesle sebeurčení; neboť chceme se přičleniti do společnosti národů jako člen vzdělaný, mírumilovný, demokratický a pokrokový.

Herbenův návrh preambule ústavy
APS, fond RNS, inv. č. 4000

Historie československé ústavy

²² Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [online], PhDr. Jan Herben. Dostupné online.
²³ APS, fond APS, inv. č. 744, Jan Herben. Dostupné také online.

Zdobné desky slavnostního provedení ústavy (stav po restaurování v r. 2019)
APS, fond RNS, inv. č. 4765

Slavnostní provedení ústavy

První ústavní listinu Československé republiky schválili poslanci Revolučního Národního shromáždění v brzkých ranních hodinách 29. února 1920. Originální podoba tohoto základního zákona, který podepsal prezident Masaryk 5. března 1920, se nelišila od ostatních přijímaných zákonů, byla vytištěna na běžně používaném papíru a některé pasáže tištěného textu byly škrtnuty a opraveny psacím strojem.

Když však byla roku 1927 zavedena praxe slibu prezidenta na ústavu, rozhodlo 27. dubna 1928 předsednictvo Poslanecké sněmovny, aby byla pořízena „ústavní listina psaná na pergamentu v úpravě a vazbě vkusné a důstojné“.

K nabídce na provedení byl vyzván akademický malíř Josef Sejpka, profesor na Státní grafické škole v Praze. Ten byl dne 31. prosince 1928 pověřen vytvořit na pergamentu ručně psanou a umělecky výpravnou ústavní listinu. K tomuto účelu mu byla poskytnuta záloha 6 000 korun.

Profesor Sejpka předložil dne 24. dubna 1929 dva návrhy realizace v ceně 36 000 a 60 000 korun. O návrzích bylo jednáno v červnu 1929 na společné poradě předsednictev Poslanecké sněmovny a Senátu. Finální rozhodnutí padlo až 7. listopadu 1929, přičemž byla vybrána dražší, ale honosnější varianta vybavená bohatými iluminacemi.

Práce na samotném textu trvaly profesorovi Sejkovi déle než rok. Teprve v červnu roku 1931 byl určen způsob vazby listiny a její zhotovitel. Zdobné desky a ochrannou krabici vyrobila firma Karla Lindauera a knihařské práce provedla firma Jirout a Alexandrová.

Ústavní listina byla dokončena na jaře roku 1932. Předsednictva obou sněmoven pak ústavu slavnostně převzala od profesora Sejpky na společné poradě dne 6. dubna 1932. Celkové náklady za zhotovení tohoto díla představovaly tehdy 59 790 korun.

Slavnostní provedení ústavní listiny posloužilo při složení prezidentských slibů tří hlav československého státu, a to Tomáše Garrigue Masaryka, Edvarda Beneše a Emila Háchy, kteří jsou v ústavě podepsáni.

Ústava z roku 1920 platila s úpravami až do roku 1948, kdy byla po únorových událostech nahrazena Ústavou Československé republiky ze dne 9. května 1948.

Ústavní listina má podobu vázaného kodexu s intarzovanými deskami, jejichž hlavním motivem je československý státní znak. Další vnější zdobné prvky představují pukly z pozlaceného stříbrného kovu se vsazenými leštěnými kameny rubínové barvy. Blok knihy tvoří 74 listy pergamentu dovezeného ze Skotska. Z toho 67 stran je opatřeno reprezentativním rukopisným textem s výzdobou a na sedmi stranách jsou provedeny náročné iluminace se zlacením. Tato listina byla roku 1982 prohlášena archivní kulturní památkou a je nejcennější archiválií uloženou ve fondech Archivu Poslanecké sněmovny.

V roce 2019 bylo slavnostní provedení ústavy odborně restaurováno. Restaurovatelské práce spočívaly především v mechanickém čištění jednotlivých pergamenových fólií, zlaté ořizky a povrchu knižní vazby pomocí speciálních čisticích

hmot a štětců. Oxidací způsobené korozivní produkty na kovových puklách byly odstraněny. Dále byly fixovány uvolněné části barevné usňové intarzie státního znaku a byl doplněn chybějící dráp medvěda za použití barvené usně z bílé teletiny s rozdílnou povrchovou strukturou, aby bylo rozlišitelné použití nového materiálu. Restaurovaná archiválie byla poprvé vystavena u příležitosti 100. výročí přijetí první ústavy samostatného Československa v předsálí jednacího sálu Poslanecké sněmovny ve dnech od 26. února do 6. března 2020.

Olga Šmejkalová
Archiv Poslanecké sněmovny

Tříminutovou procházku historií první československé ústavy najdete na YouTube: **100 let od přijetí československé ústavy**²⁴

U příležitosti 100. výročí přijetí československé ústavy z roku 1920 zahájil 26. února 2020 předseda Poslanecké sněmovny Radek Vondráček výstavu restaurovaného provedení tohoto významného dokumentu. Jedná se o nejcennější památku ve fondech Archivu Poslanecké sněmovny. Slavnostní provedení ústavní listiny posloužilo při složení prezidentských slibů tří hlav československého státu, a to Tomáše Garrigua Masaryka, Edvarda Beneše a Emila Háchy, kteří jsou v ústavě podepsáni. Symbol československého státu byl vystaven ve foyer zasedací síně Poslanecké sněmovny do 6. března 2020.

- Zdobná vazba slavnostního provedení ústavy (stav po restaurování v r. 2019)
APS, fond RNS, inv. č. 4765
- ↘ Slavnostní vystavení restaurované ústavy (zleva) ředitel knihovny O. Tikovský, předseda PS R. Vondráček, vedoucí archivu P. Dvořáček
- ⇒ Originál schváleného zákona ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky (první a poslední strana)
Národní archiv, fond Předsednictva ministerské rady, kart. 4166

24 100 let od přijetí československé ústavy. In: *YouTube* [online]. 2020 [cit. 15.12.2020]. [Dostupné online](#).

Pouhlaní doručeno s usazením v osnově ř. 2421,
 obsaženým v jednom protokolu 126. schůze
 Národního shromáždění československého dne
 29. února 1920.

V Praze dne 4. března 1920.

Prof Hussak,
rech. ředitel pomozných
1920, nástin Návrh strom.
Úkol

Zákon

ze dne 29. února

1920. *krati Nam Moan.*

kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky.

Článek I.

- 1) Zákony odporující ústavní listině, jejím součástkám a zákonům ji měnícím a doplňujícím jsou neplatné.

Článek II.

Ústavní soud rozhoduje o tom, vyhovují-li zákony republiky Československé a zákony sněmu Podkarpatské Rusi zásadě článku I.

Článek III.

- (1) Ústavní soud skládá se ze sedmi členů. Po dvou členech vysílá do něho nejvyšší soud správní a nejvyšší soud ze sebe. Ostatní dva členy a předsedu jmenuje prezident republiky.
- (2) Podrobnosti, zejména o způsobu, jak oba jmenované soudy vysílají členy ústavního soudu, o funkčním jeho období, o řízení před ním a o účincích jeho nálezů, stanoví zákon.

Článek IV.

- (1) Dosavadní Národní shromáždění zůstane v činnosti potud, pokud se neustaví sněmovna poslanecká a senát.
- (2) Zákonů usnesených tímto Národním shromážděním, avšak nevyhlášených v den, kdy se ustaví sněmovna poslanecká a senát, nelze vůbec vyhlášovati, vrátil-li je prezident republiky Národnímu shromáždění.

vech volně používati svého jazyka a vykoná-
vati svoje náboženství.

§ 131.

V městech a okresích, v nichž jest usedlý značný zlomek státních občanů československých jiného jazyka než československého, zaručuje se dětem těchto československých občanů ve veřejném vyučování v mezích všeobecné úpravy vyučovací přiměřená příležitost, by se jim dostalo vyučování v jejich vlastní řeči, při čemž vyučování československé řeči může být ustanoveno povinným.

§ 132.

Pokud ve městech a okresích, v nichž jest usedlý značný zlomek státních občanů československých náležících k menšinám náboženským, národním a jazykovým, mají býti určité částky vynaloženy na výchovu, náboženství neb lidumilnost z veřejných fondů podle rozpočtu státního, rozpočtů obecních neb jiných veřejných, zabezpečuje se těmto menšinám v mezích všeobecných předpisů pro veřejnou správu platných přiměřený podíl na požitku a používání.

§ 133.

Provedení zásad §§ 131. a 132. a zvláště vymezení pojmu »značného zlomku« vy-
hrazuje se zvláštním zákonům.

§ 134.

Jakýkoli způsob násilného odnárodňování je nedovolený. Nešetření této zásady může zákon prohlásiti za jednání trestné.

La sprințoseț unjorilor:

1941
 1942
 1943
 1944
 1945
 1946
 1947
 1948
 1949
 1950
 1951
 1952
 1953
 1954
 1955
 1956
 1957
 1958
 1959
 1960
 1961
 1962
 1963
 1964
 1965
 1966
 1967
 1968
 1969
 1970
 1971
 1972
 1973
 1974
 1975
 1976
 1977
 1978
 1979
 1980
 1981
 1982
 1983
 1984
 1985
 1986
 1987
 1988
 1989
 1990
 1991
 1992
 1993
 1994
 1995
 1996
 1997
 1998
 1999
 2000
 2001
 2002
 2003
 2004
 2005
 2006
 2007
 2008
 2009
 2010
 2011
 2012
 2013
 2014
 2015
 2016
 2017
 2018
 2019
 2020
 2021
 2022
 2023
 2024
 2025
 2026
 2027
 2028
 2029
 2030
 2031
 2032
 2033
 2034
 2035
 2036
 2037
 2038
 2039
 2040
 2041
 2042
 2043
 2044
 2045
 2046
 2047
 2048
 2049
 2050
 2051
 2052
 2053
 2054
 2055
 2056
 2057
 2058
 2059
 2060
 2061
 2062
 2063
 2064
 2065
 2066
 2067
 2068
 2069
 2070
 2071
 2072
 2073
 2074
 2075
 2076
 2077
 2078
 2079
 2080
 2081
 2082
 2083
 2084
 2085
 2086
 2087
 2088
 2089
 2090
 2091
 2092
 2093
 2094
 2095
 2096
 2097
 2098
 2099
 2100
 2101
 2102
 2103
 2104
 2105
 2106
 2107
 2108
 2109
 2110
 2111
 2112
 2113
 2114
 2115
 2116
 2117
 2118
 2119
 2120
 2121
 2122
 2123
 2124
 2125
 2126
 2127
 2128
 2129
 2130
 2131
 2132
 2133
 2134
 2135
 2136
 2137
 2138
 2139
 2140
 2141
 2142
 2143
 2144
 2145
 2146
 2147
 2148
 2149
 2150
 2151
 2152
 2153
 2154
 2155
 2156
 2157
 2158
 2159
 2160
 2161
 2162
 2163
 2164
 2165
 2166
 2167
 2168
 2169
 2170
 2171
 2172
 2173
 2174
 2175
 2176
 2177
 2178
 2179
 2180
 2181
 2182
 2183
 2184
 2185
 2186
 2187
 2188
 2189
 2190
 2191
 2192
 2193
 2194
 2195
 2196
 2197
 2198
 2199
 2200
 2201
 2202
 2203
 2204
 2205
 2206
 2207
 2208
 2209
 2210
 2211
 2212
 2213
 2214
 2215
 2216
 2217
 2218
 2219
 2220
 2221
 2222
 2223
 2224
 2225
 2226
 2227
 2228
 2229
 2230
 2231
 2232
 2233
 2234
 2235
 2236
 2237
 2238
 2239
 2240
 2241
 2242
 2243
 2244
 2245
 2246
 2247
 2248
 2249
 2250
 2251
 2252
 2253
 2254
 2255
 2256
 2257
 2258
 2259
 2260
 2261
 2262
 2263
 2264
 2265
 2266
 2267
 2268
 2269
 2270
 2271
 2272
 2273
 2274
 2275
 2276
 2277
 2278
 2279
 2280
 2281
 2282
 2283
 2284
 2285
 2286
 2287
 2288
 2289
 2290
 2291
 2292
 2293
 2294
 2295
 2296
 2297
 2298
 2299
 2300
 2301
 2302
 2303
 2304
 2305
 2306
 2307
 2308
 2309
 2310
 2311
 2312
 2313
 2314
 2315
 2316
 2317
 2318
 2319
 2320
 2321
 2322
 2323
 2324
 2325
 2326
 2327
 2328
 2329
 2330
 2331
 2332
 2333
 2334
 2335
 2336
 2337
 2338
 2339
 2340
 2341
 2342
 2343
 2344
 2345
 2346
 2347
 2348
 2349
 2350
 2351
 2352
 2353
 2354
 2355
 2356
 2357
 2358
 2359
 2360
 2361
 2362
 2363
 2364
 2365
 2366
 2367
 2368
 2369
 2370
 2371
 2372
 2373
 2374
 2375
 2376
 2377
 2378
 2379
 2380
 2381
 2382
 2383
 2384
 2385
 2386
 2387
 2388
 2389
 2390
 2391
 2392
 2393
 2394
 2395

TAJEMNI

NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ ČESKOSLOVENSKA
V PRAZE.

J. Kuhnau

— Karol Royl, Praha-II

hinter Klopp

RESIDENT
REPUBLIKY
SLIBUJE PŘED
NÁRODNÍM
SHROMÁŽ-
DĚNÍM (§38)

Slibuji před Národním shromá-
děním na svou čest a svědomí že bu-
du dbáti blaha republiky i lidu a šetři-
ti ústavních a jiných zákonů.

V Praze dne 27. května 1927.

V. J. Masaryk.

V Praze dne 24. května 1934.

V. J. Masaryk.

V Praze dne 18. prosince 1935.

Karel Benes

V Praze dne 30. listopadu 1938.

Dr. Emil Hacha

Text ústavy, nahrazení ztraceného medvědího drápu na zdobných deskách ústavy a ozdobná pukla (před a v průběhu restaurování)

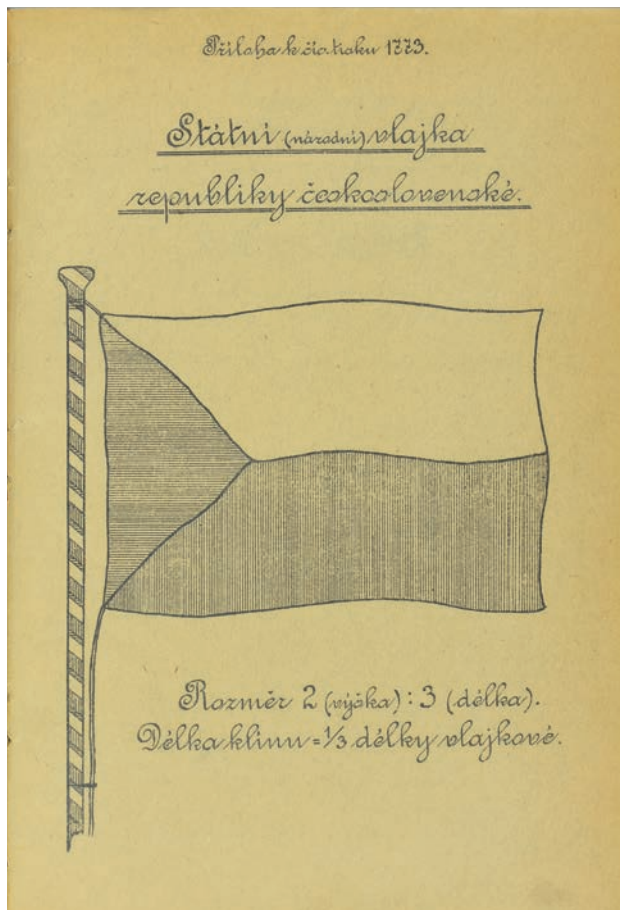
Prezidentský slib byl součástí slavnostního provedení ústavní listiny (stav po restaurování v r. 2019)
APS, fond RNS, inv. č. 4765

Text ústavy, nahrazení ztraceného medvědího drápu na zdobných deskách ústavy a ozdobná pukla (po restaurování v r. 2019)

**Státní
vlajka**

← Vlajka na budově Poslanecké sněmovny 30. března 2020

↑ Sněmovní ulice v Praze 14. listopadu 1918 APS, fond RNS, inv. č. 4500

← Původní návrh vlajky v tisku 1773

Státní vlajka a její parlamentní historie

V úterý 30. března 1920 krátce před 19. hodinou přijalo Národní shromáždění zákon, kterým se vydávají ustanovení o státní vlajce, státních znacích a státní pečeti (252/1920 Sb.). Došlo k tomu téměř rok a půl od vyhlášení samostatného státu. A zatímco jiné státní symboly – znak a standarta prezidenta republiky – se v čase měnily a upravovaly, vlajka zůstala stejná s výjimkou období protektorátu v letech 1939–1945.

Původní vlajka Českého království byla odvozena od erbu Českého království a tvořily ji dva vodorovné pruhy – horní bílý symbolizoval stříbrného (bílého) českého lva a dolní červený pak červené pole štítu.

Vyhlášení samostatného státu v říjnu 1918 i vyhlášení republiky v listopadu 1918 tak proběhlo v ulicích pod bílo-červenými vlajkami a prapory.

V říjnu 1918 vydala Československá národní rada ve Washingtonu D. C. publikaci s vyobrazením československé vlajky a dalších státních symbolů. (BROŽEK, A. Olga Masaryková a její vexilologické aktivity. In: Sto let československé vlajky, s. 66–74.) Byly to první oficiální symboly našeho státu. (The Czechoslovak flag: historic coat of arms of the Czechoslovak lands: arms and flag of the Czechoslovak National Council, Washington D. C., September 1918, viz obrazová příloha na s. 36 až 39.)

Problémem historické vlajky byla její podobnost s vlajkou polskou a s barvami vlajky rakouské. Navíc nevyjadřovala nové spojení historických českých zemí se Slovenskem. Proto vznikla poptávka po vytvoření vlajky nové. Na konci roku 1918 byla vytvořena skupina odborníků, která měla připravit státní symboly nové republiky. Od dubna 1919 tato skupina patřila pod ministerstvo vnitra a byla přejmenována na znakovou komisi. V komisi působil mimo jiné i Jaroslav Kurs (1875–1950), úředník archivu ministerstva vnitra, jako „odborník a kreslič v heraldice a sfragistice na slovo vzatý“ (cit. dle Hlinomaz M., Vývoj československé státní symboliky v letech 1918–1990, s. 88.). Ten průběžně připravoval a zpracovával grafické podklady.

Komise se rozhodla přidat k barvám bílé a červené ještě barvu modrou, jakožto symbol Slovenska. Tyto barvy tvořily také tzv. všeslovanskou trikolouru. Jaroslav Kurs vypracoval soubor návrhů se základními možnými kombinacemi těchto tří barev s různě širokými pruhy i jinými heraldickými figurami. Komise rovněž obdržela návrhy vlajky od některých členů Uměleckého sboru Památníku odboje. Nakonec byl vybrán návrh Jaroslava Kursy s modrým klínem při žerdi. Klín však zasahoval jen do třetiny vlajky.

Vláda následně zformulovala a na začátku listopadu 1919 předložila Národnímu shromáždění návrh „zákona, kterým se stanoví vládní barvy a státní vlajka, a jímž vláda se zmocňuje k dalšímu opatření ve příčině vlajek, praporů a znaků“ (tisk 1773).²⁵

Dne 15. ledna se konala schůze ústavního výboru,²⁶ na které referoval poslanec Isidor Zahradník o návrhu zákona. Vyslovil souhlas s navrhovanými státními barvami, ale k návrhu vlajky se vyjádřil odmítavě. A zároveň doporučoval jiné a komplikovanější řešení vlajky. Další člen výboru ing. Josef Záruba-Pfeffermann také nesouhlasil s modrým klínem, a místo něj navrhoval kolmý modrý pruh.

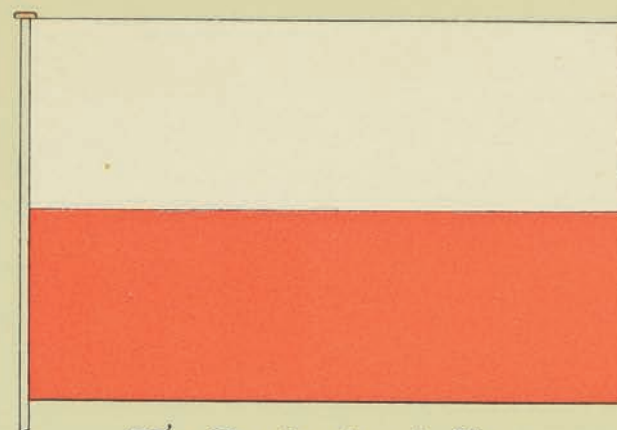
V reakci na schůzi ústavního výboru se sešla znaková komise (nejprve její podvýbor pro vlajku) a hledala jiné řešení. Na schůzi 26. ledna odhlasovala komise návrh na prodloužení klínu až do poloviny délky vlajky. Došlo tak k optickému vyvážení jednotlivých barev. Toto řešení navrhnul akad. malíř František Kysela (1881–1941).

Souběžně se jednalo i o státních znacích a dospělo se k závěru, že by bylo vhodné spojit problematiku vlajky a znaků do jednoho zákona. Přijetím ústavní listiny 29. února (121/1920 Sb.) došlo ke stanovení státních barev. Byly definovány v § 5, odst. 2 – Barvy republiky jsou bílá, červená a modrá. Pořadí barev navrhnul poslanec Viktor Dyk při projednávání ústavy (v původním návrhu bylo pořadí červená, bílá a modrá): „K § 5. zák. o ústavní listině navrhuje odchýlné znění. Motivujeme je takto: Barvy navrhované jsou barvy holandské a americké, chceme dále zachovat v spojení s barvou modrou starou zemskou barvou bíločervenou.“²⁷

²⁵ APS, fond Revoluční Národní shromáždění (dále jen: RNS), inv. č. 3301, tisk 1773. [Dostupné také online.](#)

²⁶ Tamtéž, fond RNS, inv. č. 1238, 114. schůze Ústavního výboru, 15. ledna 1920, s. 1–14. [Dostupné také online.](#)

²⁷ APS, fond RNS, inv. č. 126, 126. schůze Národního shromáždění československého, 28. února 1920. [Dostupné také online.](#)

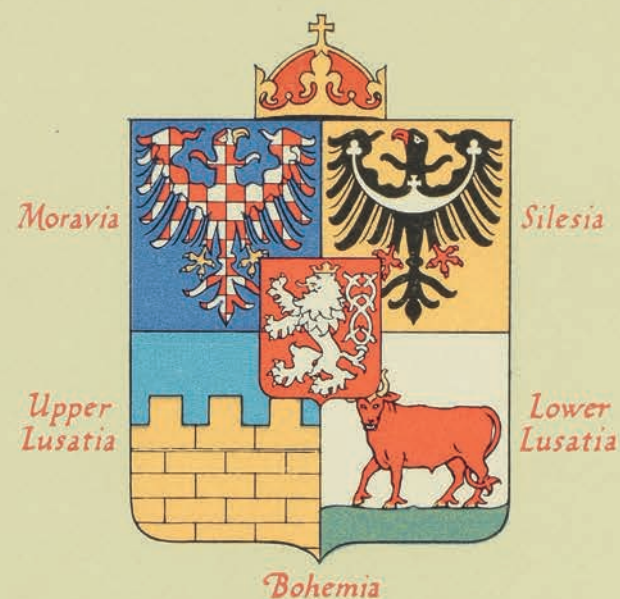
The Czechoslovak Flag

Kingdom of Bohemia

Duchy of Silesia

Coat of Arms of the Lands of the Ancient Bohemian Crown

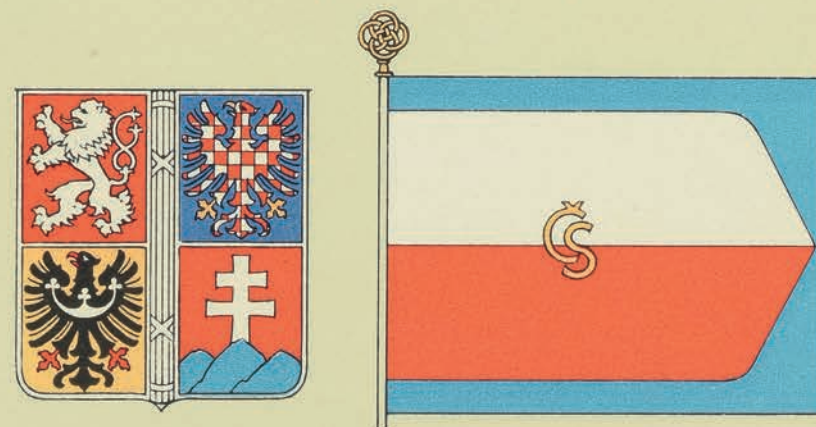
Upper and Lower Lusatia, formerly part of the Bohemian Crown, have since become incorporated with Germany.

Margravate of Moravia

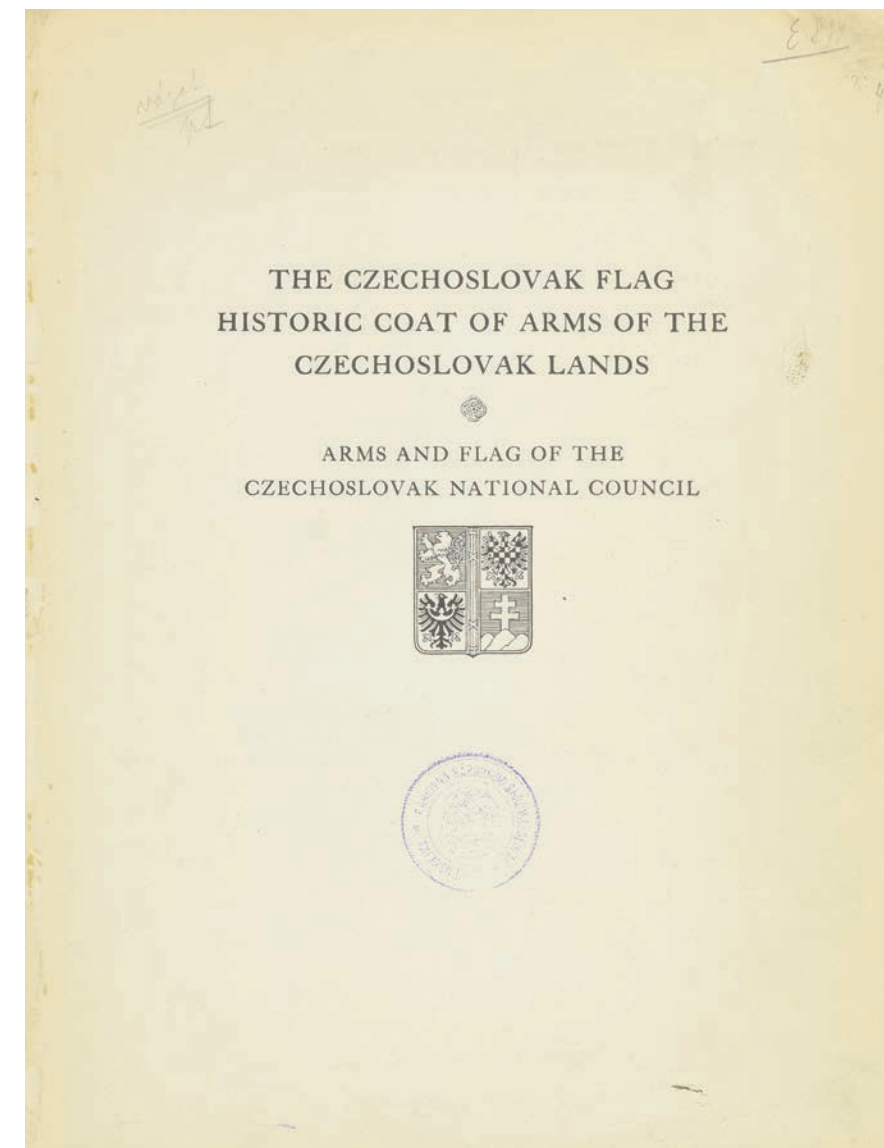
Slovakia

Arms and Flag of the Czechoslovak National Council

← Návrh vlajky a státního znaku, který zveřejnila Československá národní rada ve Washingtonu.
The Czechoslovak flag: historic coat of arms of the Czechoslovak lands. Washington 1918, s. 3

→ The Czechoslovak flag: historic coat of arms of the Czechoslovak lands. Washington 1918, s. 1

Ústavní výbor pokračoval v jednání o vlajce a státních znacích na schůzi 16. března 1920.²⁸ Vystoupil Isidor Zahradník jako zpravodaj, Josef Záruba-Pfeffermann (opět protestoval proti klínu) a dále někteří členové znakové komise – prof. Gustav Friedrich, dr. Václav Vilém Štech, pplk. Ing. Antonín Valšík, kteří vysvětlovali zvolené řešení.

Citujeme část vystoupení Antonína Valšíka (z ministerstva národní obrany):

„Byl jsem toho vinen já, že původně vznikla vlajka, která činila dojem vskutku trochu toporný, a sice z toho důvodu, že jsme chtěli dát tomu klínu nějaké snadno pochopitelné rozměry, které by se v předpisech jednoduše nechaly vyjádřit. Vyhотовena byla vlajka, jezdily pod ní dva parníčky asi čtyři dny na Vltavě a pozorovali jsme tu vlajku jak v přírodě, tak ve městě za svitu slunce i za večerního šera a shledali jsme, že svým seskupením i tvarem co vlajka vyhovuje, poněvadž je zdaleka rozeznatelná...“²⁹

Následně se schvalovaly jednotlivé paragrafy zákona. U paragrafu o vlajce Josef Záruba-Pfeffermann navrhoval jinou vlajku. Návrh byl zamítnut. Původní návrh byl schválen čtyřmi hlasy ze sedmi přítomných. Zákon byl celý schválen s výjimkou paragrafu o malém státním znaku. Ten se schvaloval na schůzi 18. března.³⁰

Na schůzi ústavního výboru 19. března³¹ byla představena vyobrazení státních znaků a standarty prezidenta republiky, která vytvořil prof. František Kysela. Ústavní výbor vypracoval zprávu (tisk 2659).³² Ze zákona vypadlo ustanovení o již schválených státních barvách a byly přidány státní znaky (malý, střední, velký) a prezidentská standarta.

Schvalování zákona v Národním shromáždění 30. března

Ještě toho dne dopoledne se sešel ústavní výbor.³³ Jednání se zúčastnili odborníci ze znakové komise. Opět vystoupil poslanec Josef Záruba-Pfeffermann a požadoval odstranění slovenského znaku z prsou českého lva a jako náhradu navrhoval bílo-červenou vlajku s vloženou malou vlajkou amerických Slováků namísto vlajky s klínem. Na následné podrobné debatě přesvědčili odborní znalci ústavní výbor, aby trval na již vypracovaném systému státních symbolů.

Odpoledne se konala plenární schůze Národního shromáždění. V jednacím sále byly vystaveny vlajka a ostatní projednávané státní znaky. Nejprve poslanec František Hnídek přednesl zprávu výboru. Pak byla na žádost některých poslanců schůze přerušena na poradu klubů. Původní půlhodinová přestávka se však prodloužila na tři hodiny. Po přestávce, která skončila v 18.45 h, byl zákon bez rozpravy schválen většinou hlasů.³⁴

Po publikování zákona ve Sbírce zaslalo ministerstvo vnitra tisku následující sdělení: „Heraldický návrh státní vlajky a státního znaku vypracoval koncipista státního archivu Jaroslav Kursa v dorozumění s univ. prof. drem Gustavem Friedrichem; po stránce umělecké vypracoval a provedl dotyčné návrhy prof. František Kysela z umělecko-průmyslové školy se svými žáky.“ (Venkov, 9. 5. 1920, s. 7.) Václavu Vilému Štechovi a Antonínu Valšíkovi byly zaslány děkovné dopisy.

Petr Houdek
Parlamentní knihovna

²⁸ Tamtéž, inv. č. 1288, 164. schůze Ústavního výboru, 16. března 1920, s. 3–46. [Dostupné také online.](#)

²⁹ Tamtéž. [Dostupné také online.](#)

³⁰ Tamtéž, inv. č. 1291, 167. schůze Ústavního výboru, 18. března 1920, s. 23–24. [Dostupné také online.](#)

³¹ Tamtéž, inv. č. 1292, 168. schůze Ústavního výboru, 19. března 1920, s. 1–14. [Dostupné také online.](#)

³² Tamtéž, inv. č. 4187, tisk 2659. [Dostupné také online.](#)

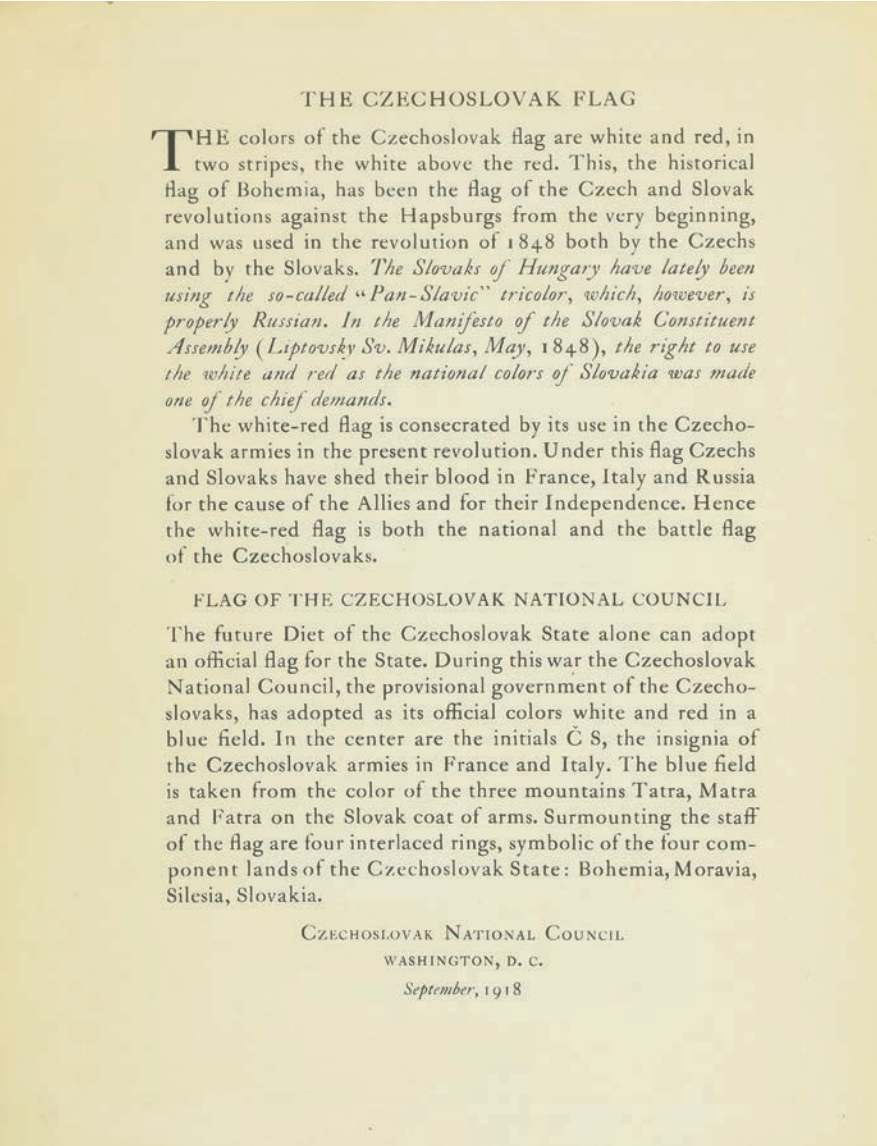
³³ Tamtéž, inv. č. 1299, 175. schůze Ústavního výboru, 30. března 1920, s. 1–24. [Dostupné také online.](#)

³⁴ Tamtéž, inv. č. 136, 136. schůze Národního shromáždění československého, 30. března 1920. [Dostupné také online.](#)

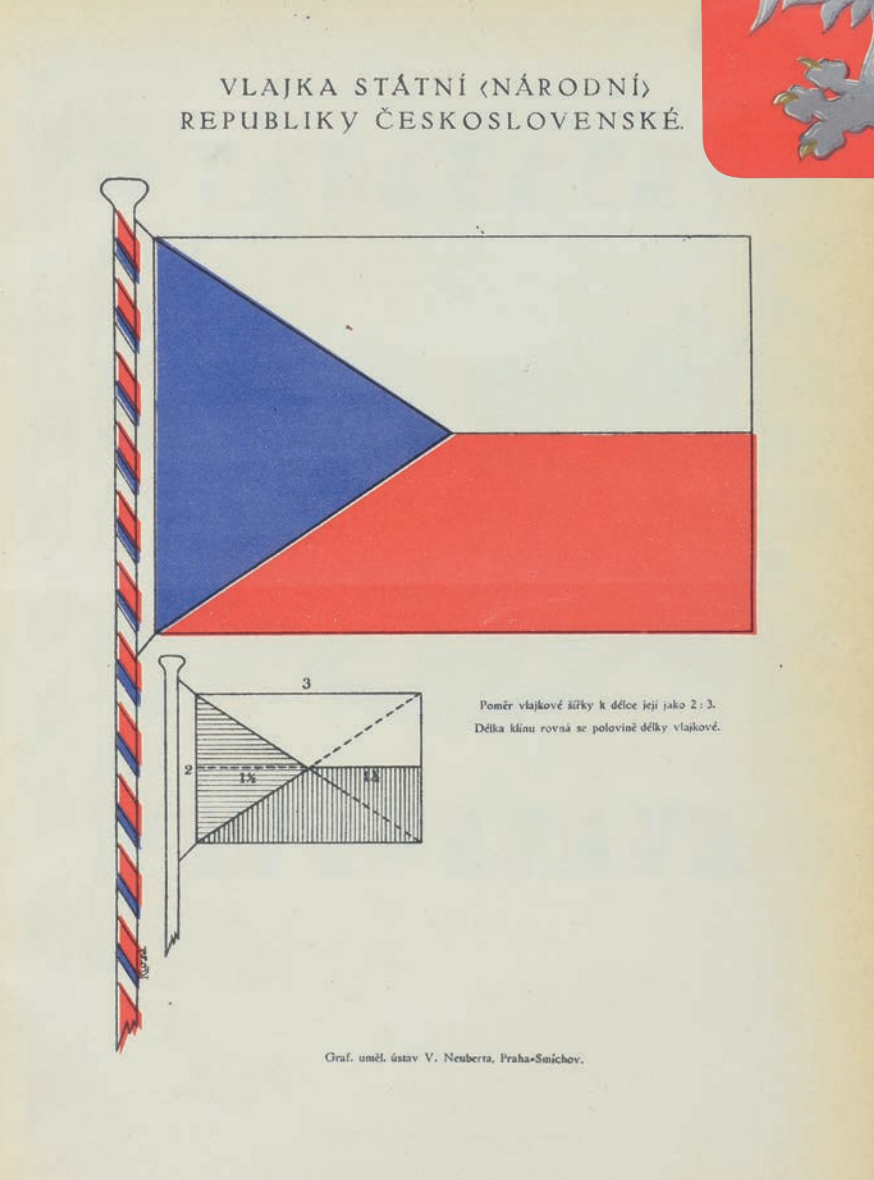
Státní vlajka

Symbols republiky v průběhu času

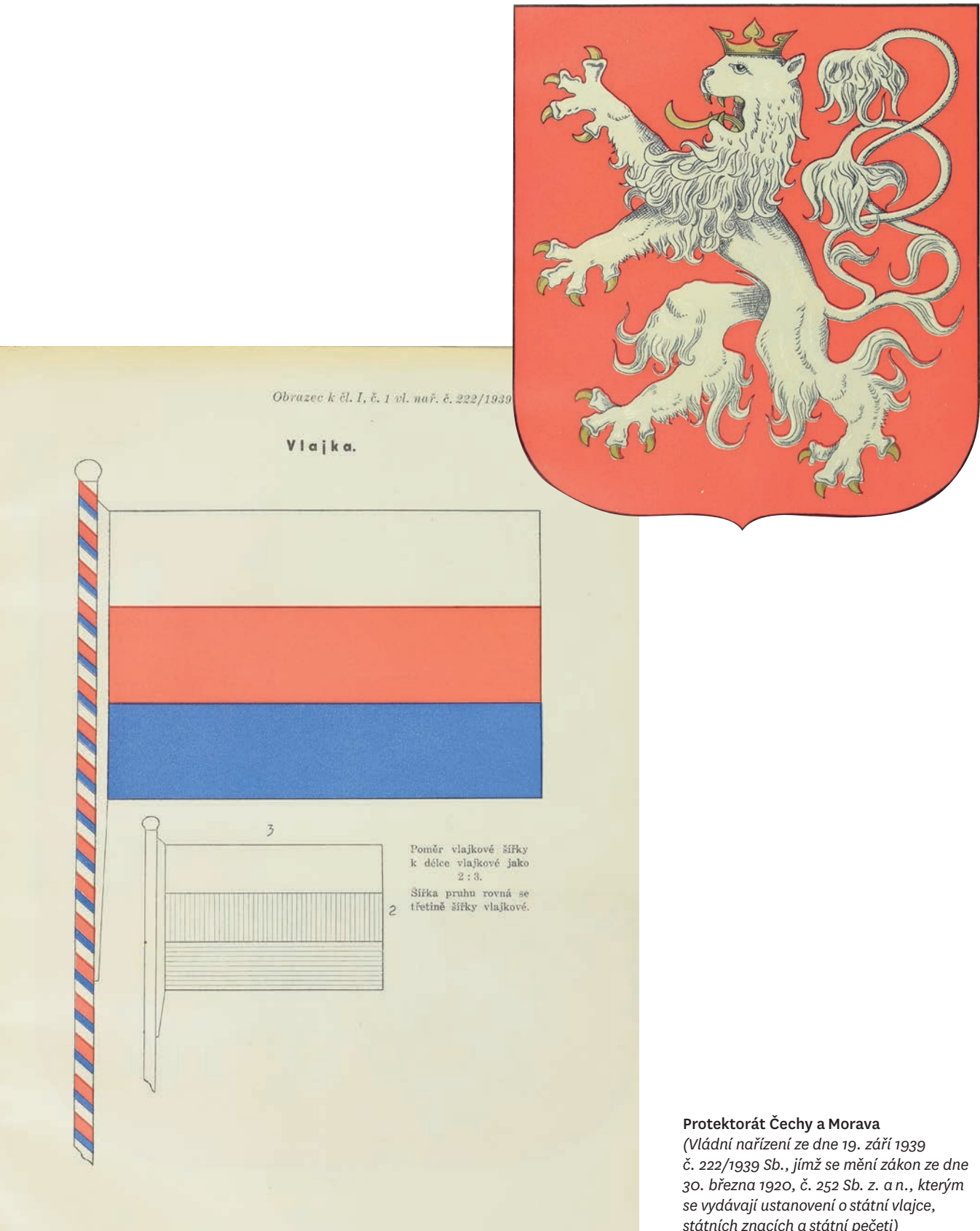
Zatímco vlajka s výjimkou let 1939–1945 zůstávala beze změny, jiné státní symboly – znak a standarta prezidenta republiky – se v čase měnily a upravovaly. Podrobný výklad problematiky vzniku státních symbolů lze nalézt zejména v práci Milana Hlinomaze a dále Zbyška Svobody a Jozefa Nováka, případně v publikaci Vojenského historického ústavu *Doteky státnosti* – viz bibliografie na s. 62.

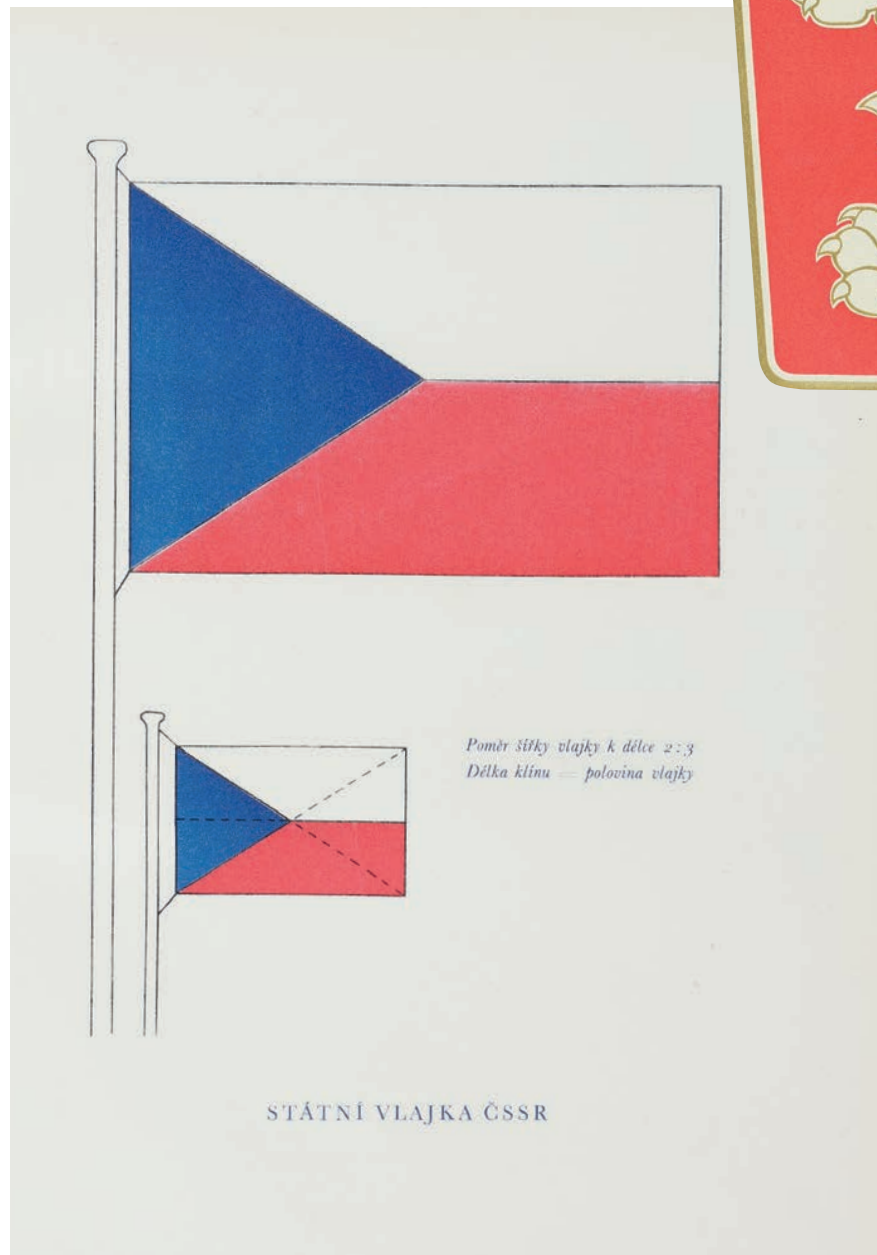

The Czechoslovak flag: historic coat of arms of the Czechoslovak lands. Washington 1918, s. 2

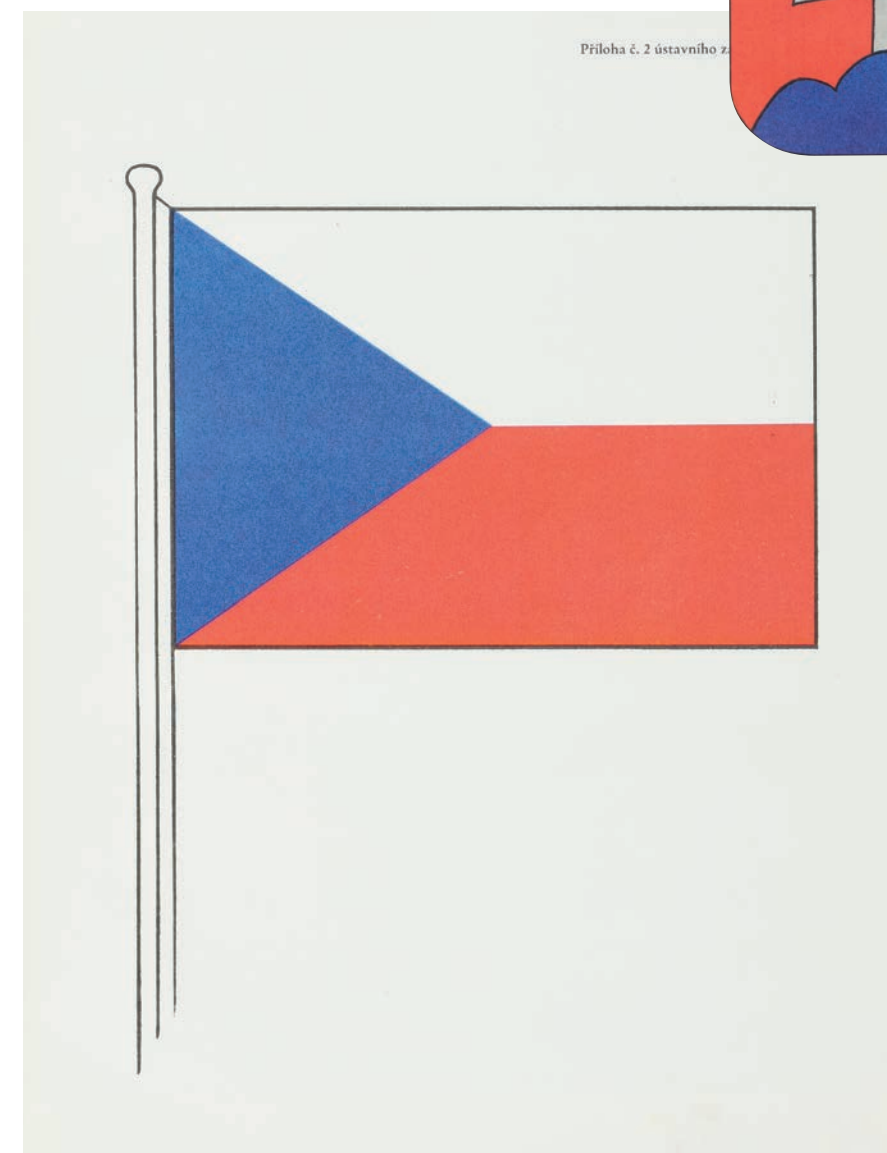

Republika Československá
(Zákon ze dne 30. března 1920 č. 252 Sb. z. a n., kterým se vydávají ustanovení o státní vlajce, státních znacích a státní pečeti)

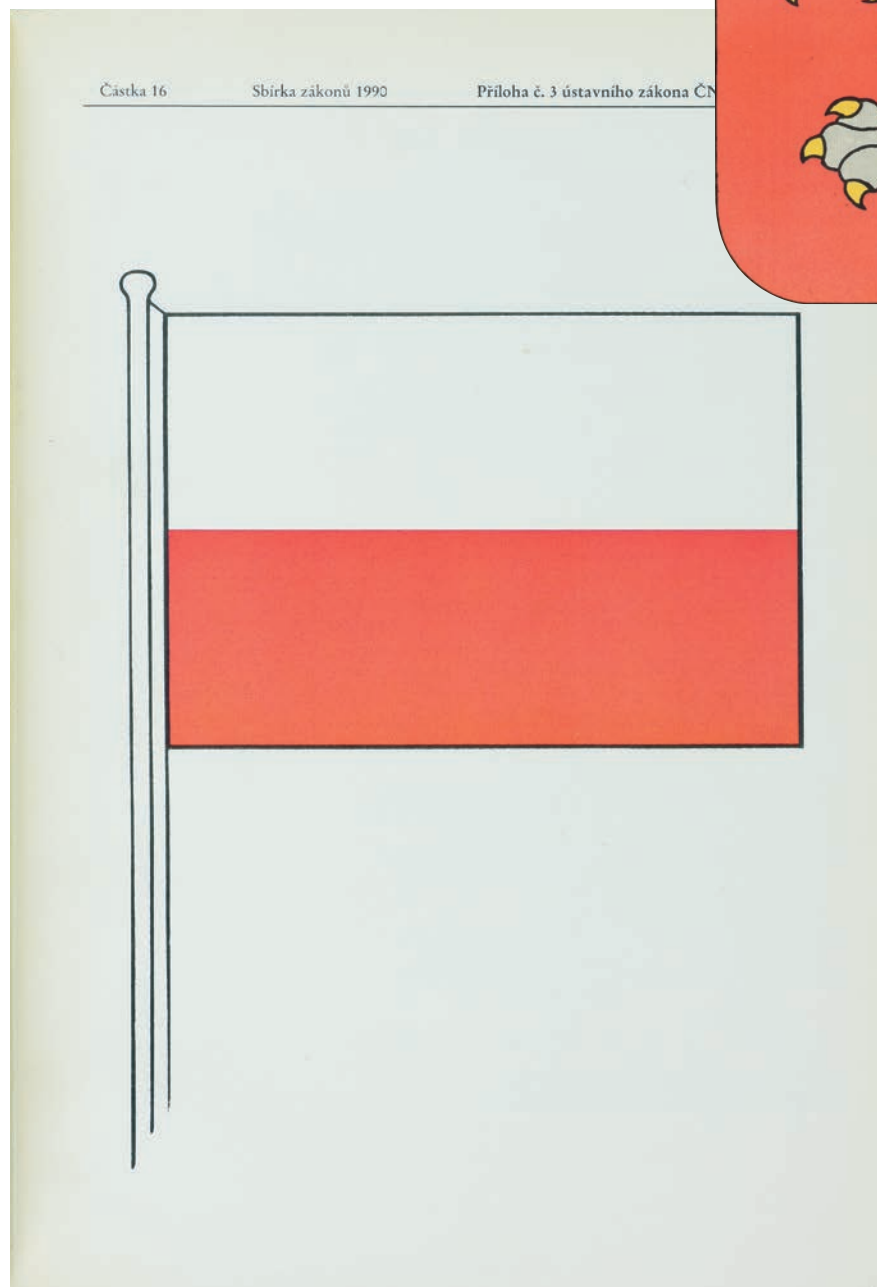

Československá socialistická republika
(Zákon ze dne 17. listopadu 1960,
č. 163/1960 Sb., o státním znaku a o státní
vlajce)

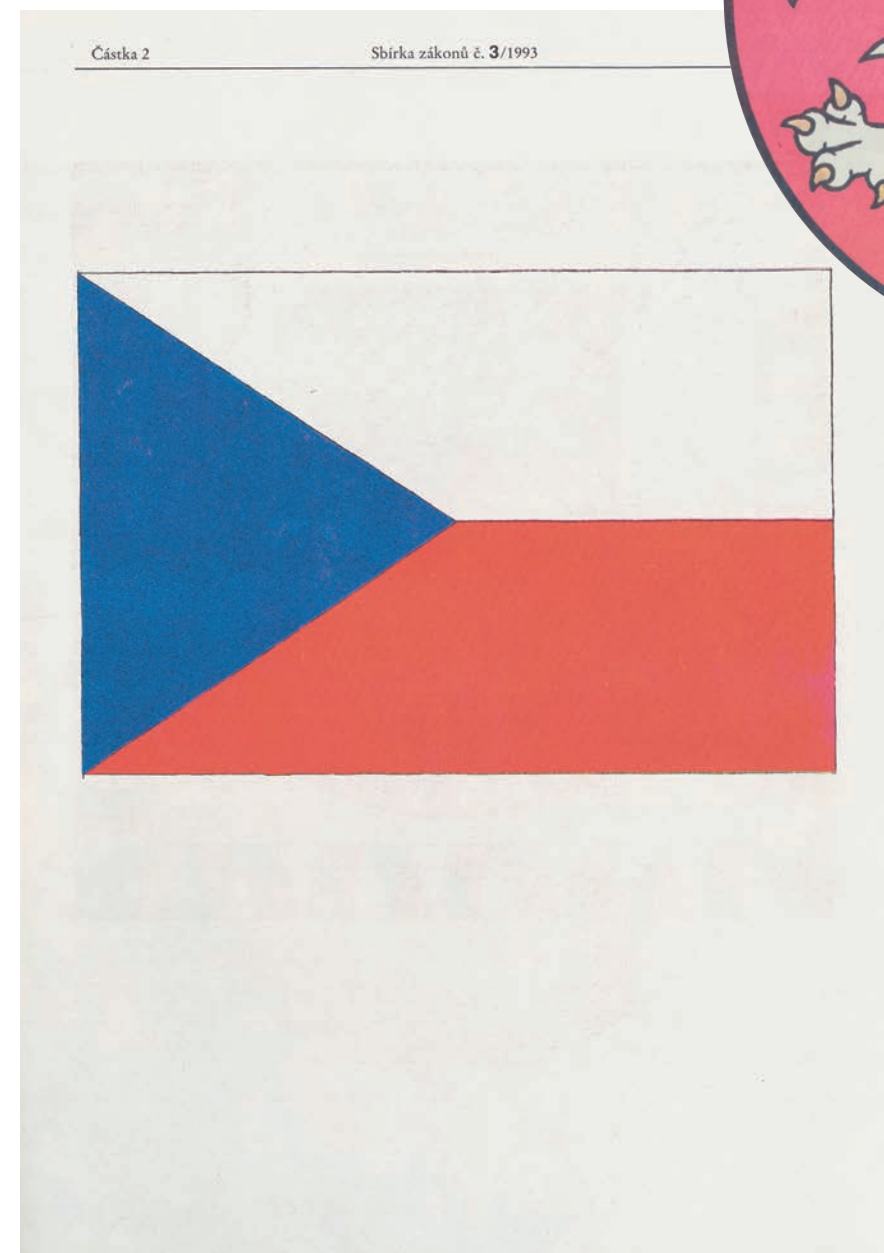

Česká a Slovenská Federativní Republika
(Ústavní zákon ze dne 20. dubna 1990
č. 102/1990 Sb., o státních symbolech
České a Slovenské Federativní Republiky)

Česká a Slovenská Federativní Republika
(Ústavní zákon České národní rady ze dne
13. března 1990 č. 67/1990 Sb., o státních
symbolech České republiky)

Česká republika
(Zákon České národní rady ze dne
17. prosince 1992 č. 3/1993 Sb., o státních
symbolech České republiky)

Výběrová bibliografie z fondu Parlamentní knihovny

První československá ústava KNIHY

BROKLOVÁ, Eva

První československá ústava: diskuse v ústavním výboru v lednu a únoru 1920.

Praha: Ústav pro soudobé dějiny ČAV, 1992, 221 s.
ISBN 80-85270-08-0.

Publikace je věnována československé ústavní listině z r. 1920. Obsahuje vybrané těsnopisecké zápisy schůzí ústavního výboru Revolučního Národního shromáždění Československé republiky nebo jejich části z počátku roku 1920. V příloze je zde otisknut text uvozovacího zákona, ústavní listina, zákon o složení a pravomoci Senátu, ústavní jazykový zákon a seznam zákonů souvisejících s ústavou.

BROKLOVÁ, Eva, LOUŽEK, Marek, ed.

Československá ústava: devadesát let poté: sborník textů.

Praha: Cep, Centrum pro ekonomiku a politiku, 2010, 143 s. Ekonomika, právo, politika, č. 83/2010.
ISBN 978-80-86547-89-3.

Texty ze semináře „První československá ústava – 90 let poté“ z 23. února 2010. Eva Broklová srovnává demokratické ústavy ČSR, Německa a Rakouska. Karel Malý interpretuje ústavní listinu jako rozchod s ústavně-právní kontinuitou a tradicí rakouské ústavnosti. Václav Pavlíček zasazuje ústavní listinu do vývoje československé státní ideje. Jan Rychlík se zabývá historickými souvislostmi této první československé ústavy. Jan Kuklík popisuje přípravu a přijetí prozatímní ústavy z 13. listopadu 1918. Jan Bárta analyzuje pravomoci prezidenta republiky v tehdejší československé ústavě. Petr Wawrosz zkoumá ekonomická ustanovení a aspekty této československé ústavy. Jan Zeman dává do kontrastu demokratickou československou ústavu a právní praxi současné Evropské unie.

ČECHUROVÁ, Jana a Lukáš ŠLEHOFER

Ústava 1920: vyvrcholení konstituování československého státu.

Praha: Leges, 2011, 192 s. Teoretik.
ISBN 978-80-87212-67-7.

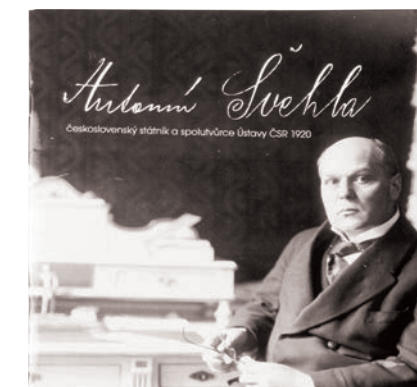
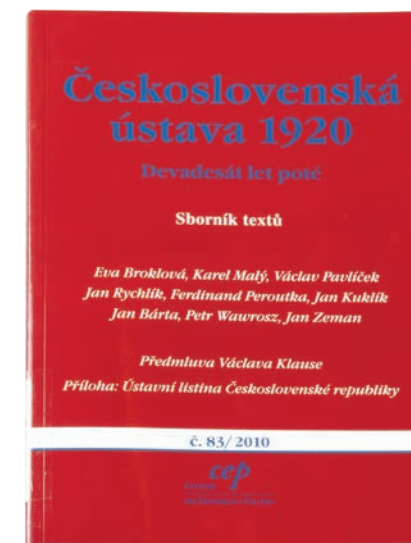
Autoři kolektivní monografie přinášejí ve svých příspěvcích souhrn dosavadních vědeckých poznatků o dobovém kontextu přijetí československé ústavy. Přijetí československé ústavy na konci února roku 1920 v symbolické rovině ukončilo konstituování nově vzniklého státu, které nebylo jednoduché a které stavělo před tehdejší politické aktéry nemálo výzev, s nimiž se museli vypořádat. Odpovědi na otázky, jak se politická reprezentace vyrovnala se situací nově založeného státu v neklidné střední Evropě plné nacionálních, sociálních a hospodářských problémů, můžeme nalézt právě prostřednictvím studia ústavních norem a dalších zákonů přijatých v souvislosti se schválením československé ústavy.

ČERNÝ, Pavel a Šárka STEINOVÁ

Antonín Švehla: československý státník a spoluvůrce Ústavy ČSR 1920.

Praha: [Národní zemědělské muzeum], 2014, 50 s.
ISBN 978-80-86874-50-0.

Základem samostatného specializovaného zemědělského muzea byly sbírkové předměty převzaté členy prozatímního přípravného komitétu Jubilejní zemské všeobecné výstavy v Praze v roce 1891. 12. června 1918 vzešel z jednání schůze členů přípravného komitétu pro vybudování zemědělského muzea podnět k založení Spolku Českého zemědělského muzea. Krátce po vzniku samostatného československého státu, na valné hromadě spolku dne 18. prosince 1918, byl název změněn na Československé zemědělské museum, ústav pro studium a povznesení venkova. Jeho prvním předsedou byl zvolen Antonín Švehla, jeden z otců zakladatelů novodobého československého státu, významný agrární politik.

GELNAROVÁ, Jitka a Ema SOUČKOVÁ, ed.

Vlastním hlasem: In her own voice.

Praha: Národní muzeum, 2019, 143 s.

ISBN 978-80-7036-592-2.

V roce 1919 mohly ženy v českých zemích poprvé volit a být voleny na základě všeobecného a rovného volebního práva, a to v obecních volbách. Definitivně pak volební právo žen v Československu stvrdila ústava v roce 1920. Česko-anglická publikace s bohatým obrazovým doprovodem zachycuje mnohohrstevnatý a dosud neukončený proces ženské emancipace v prostoru českých zemí, jeho různé cesty i obsahy.

GRONSKÝ, Ján

Komentované dokumenty k ústavním dějinám

Československa. I, 1914–1945.

Praha: Karolinum, 2005, 584 s.

ISBN 80-246-1027-2.

Publikace je první částí čtyřdílné řady dokumentů, které mají vztah k československým ústavním dějinám. Obsahuje dokumenty z let 1918–1945. Vnitřně se člení do dvou kapitol. Vznik samostatného Československa a tzv. první Československá republika (28. 10. 1918 – 29. 9. 1938) je předmětem části první. Část druhá – Doba nesvobody (30. 9. 1938 – 4. 5. 1945) – obsahuje dokumenty z tzv. druhé republiky, Protektorátu Čechy a Morava, období prozatímního státního zřízení v zahraničí a Slovenského štátu.

KUKLÍK, Jan

Příběh československé ústavy 1920. I. Příprava a přijetí ústavní listiny.

Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2020, 334 s.

ISBN 978-80-246-4541-4.

Ústavní listina z 29. února 1920 je základním ústavním dokumentem samostatného československého státu. Autor sleduje příběh jejího vzniku i její osudy až do roku 1948, kdy byla nahrazena Ústavou 9. května. První československá ústava je spojena se vznikem samostatného státu, ale i osudovými okamžiky ohrožujícími samostatnou československou státnost v letech 1938/1939 a snaději na její obnovu v letech druhé světové války a po jejím skončení. Ústavní listina z roku 1920 posloužila i jako jeden z inspiračních zdrojů při přípravě nové české ústavy v roce 1992.

MLSNA, Petr, Lukáš ŠLEHOFER a Dan URBAN

Cesty české ústavnosti: k 90. výročí přijetí první československé ústavy <The> paths of Czech constitutionality: on the 90th anniversary of the passage of the first Czechoslovak constitution.

Praha: Úřad vlády České republiky, 2010, 119 s.

ISBN 978-80-7440-021-6.

Vydáno při příležitosti výstavy „Cesty české ústavnosti“, kterou pořádal Úřad vlády ČR ve spolupráci s Národním archivem ČR při příležitosti 90. výročí přijetí první československé ústavy.

PEROUTKA, Ferdinand.

Budování státu. [1918–1922].

Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1991, 4 sv.

ISBN 80-7106-040-2.

Čtyřdílné stěžejní dílo Ferdinanda Peroutky, politického publicisty, literárního kritika, esejisty a spisovatele, vyzdvihuje dramatické události, jimiž se doba let 1918–1922 vyznačovala, a vykresluje portréty významných osobností tehdejšího politického života. Tvorbě ústavy je věnována samostatná kapitola 3. dílu.

PETRANSKÁ ROLKOVÁ, Natália

Zápisnice Klubu slovenských poslancov I: (1918–1919).

Bratislava: Kancelária Národnej rady Slovenskej republiky, organizačný odbor, 2014, 171 s., 12 příl.

ISBN 978-80-89052-71-4.

Dostupné také online.³⁵

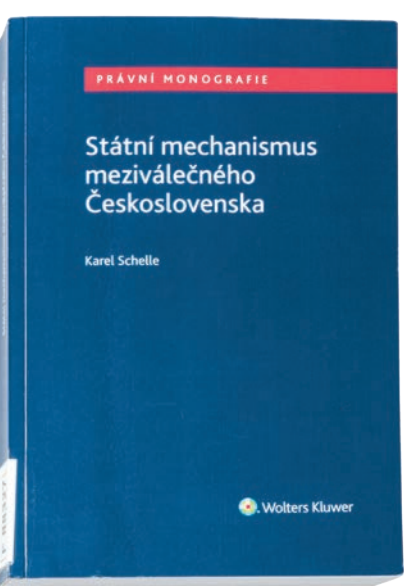
SHELLE, Karel

Státní mechanismus meziválečného Československa.

Praha: Wolters Kluwer, 2019, ix, 372 s. Právní monografie.

ISBN 978-80-7598-461-6.

Hlavní pozornost publikace věnované meziválečnému Československu je zaměřena na ústavní instituce zakotvené nejprve v prozatímní ústavě z roku 1918, ale hlavně v ústavě z roku 1920. V návaznosti na to je podrobně rozebrána organizace veřejné správy s akcentem na župní zákon z roku 1920 a organizační zákon z roku 1927. Soudnictví, jež stejně jako správa bylo převzato z rakousko-uherské monarchie, rovněž doznalo v Československé republice výrazných změn.

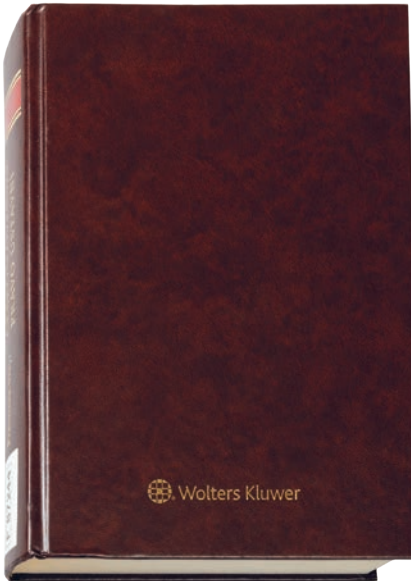
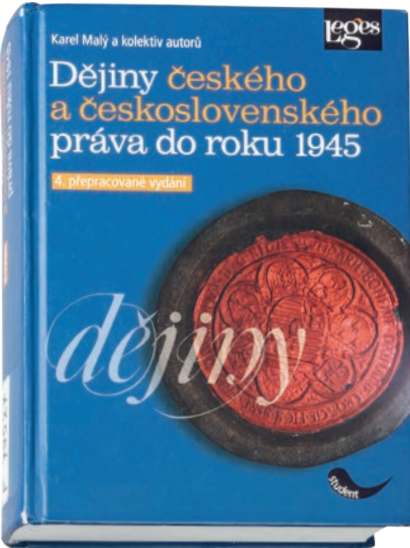
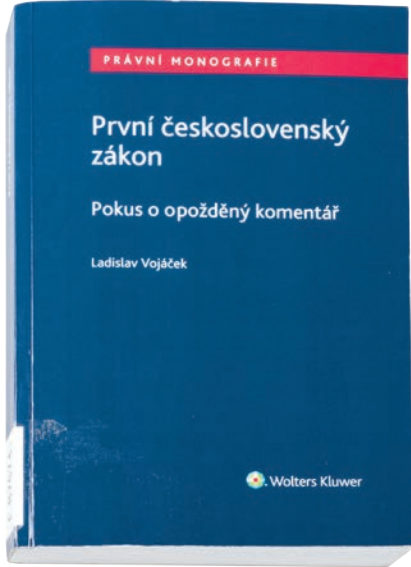
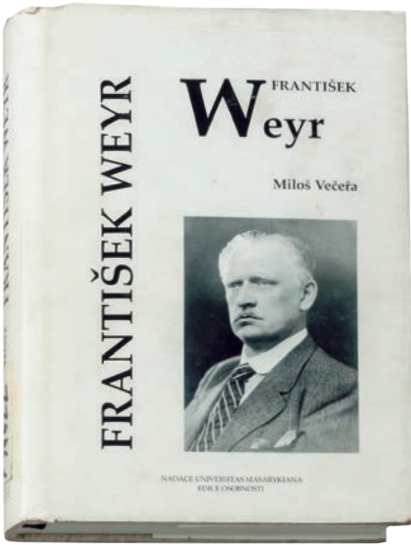
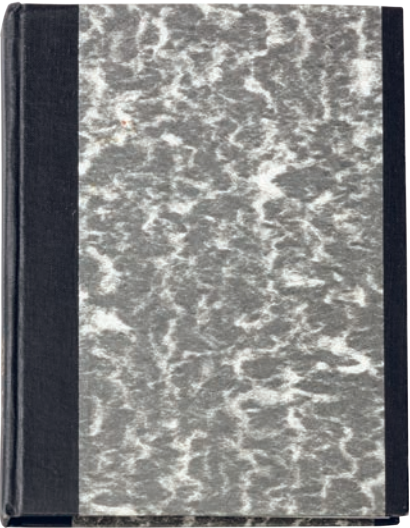
SCHELLE, Karel, Jozef BEŇA a Jaromír TAUCHEN
Ústava a ústavní systém meziválečného Československa.
Ostrava: Key Publishing, 2020, 931 s.
ISBN 978-80-7418-330-0.
Sto let od vydání první československé ústavy (1920) inspirovalo skupinu právních historiků k napsání obsáhlé publikace věnované vzniku, vydání a realizaci této ústavy. Publikace zahrnuje všechny státoprávní problémy, s nimiž se první republika setkala. Podrobně jsou popsány hlavní oblasti regulované ústavou (moc zákonodárná, výkonná, vládní a soudní), obsáhla jsou i pojednání o právu volebním, postavení Slovenska a Podkarpatské Rusi. Součástí jsou i životopisy nejvýznamnějších prvorepublikových konstitucionalistů. Jednotlivé kapitoly jsou proloženy bohatou obrazovou dokumentací, zejména portréty známých českých a slovenských politiků. Druhou částí publikace je soubor všech důležitých ústavněprávních dokumentů a rozsáhlá bibliografická příloha.

Ústava z roku 1920 a zakotvení občanských práv. In: MALÝ, Karel a kol.
Dějiny českého a československého práva do roku 1945.
Praha: Leges, 2010, s. 335–406.
ISBN 978-80-87212-39-4.
Autoři Adamová, Kindl a Soukup charakterizují ústavní listinu a rozebírají ústavou daná občanská práva: jazykové, ochrana národnostních menšin, domovské právo, státní občanství, spolčovací a shromažďovací právo, dále tiskové a náboženské.

VEČEŘA, Miloš
František Weyr.
Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 2001, 304 s.
Osobnosti.
ISBN 80-7204-202-5.
Život a dílo právního filozofa a teoretika, státovědce a statistika Františka Weyra (1879–1951), spoluzakladatele a rektora MU v Brně, profesora a děkana Právnické fakulty MU. V letech 1918–1920 zasedal v RNS. Jako člen ústavního výboru se podílel na tvorbě nové ústavy Československa po roce 1918.

VOJÁČEK, Ladislav
První československý zákon: pokus o opožděný komentář.
Praha: Wolters Kluwer, 2018, xi, 379 s. Právní monografie.
ISBN 978-80-7552-185-9.
Publikace komentuje Zákon o zřízení samostatného československého státu č. 11/1918 Sb. z. a n., označovaný též jako recepční zákon nebo první ústavní provizorium, aby s důrazem na státoprávní aspekty přiblížila širší souvislosti vzniku Československa. Sleduje, jak si v roli zákonodárce počínal Národní výbor československý a jeho přímý pokračovatel – Revoluční Národní shromáždění.

WEYR, František
Československé právo ústavní: Ústavní vývoj československý v roce 1938.
Praha: Wolters Kluwer, 2017, liii, xii, 355 s. Klasická právnícká díla.
ISBN 978-80-7552-891-9.
V reprintu vydaná druhá nejvýznamnější práce prof. Františka Weyra. Vysokoškolská učebnice ústavního práva vyšla necelý rok před podepsáním mnichovské dohody, která ukončila dvacetiletou existenci první Československé republiky a také vývoj československého ústavního práva, jehož ohniskem byla ústavní listina z roku 1920. Její duchovní otec František Weyr tak ve své učebnici završil jednu etapu svého vědeckého bádání na poli ústavního práva. Učebnice tvoří celek s Teorií práva, protože František Weyr v ní ústavní právo vyložil důsledně z pozice tzv. ryzí nauky právní, jedné z nejvýznamnějších právních teorií 20. století, která dala vzniknout tzv. brněnské škole normativní teorie. Reprint je doplněn Weyrovým článkem Ústavní vývoj československý v roce 1938, který Weyr uveřejnil v roce 1946 v Časopisu pro právní a státní vědu a který uvedl jako „zamýšlený doplněk“ předválečné učebnice. Autorem obsáhlé předmluvy je prof. JUDr. Jan Filip, CSc., profesor Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a soudce Ústavního soudu.

Takzvaný prvorepublikový fond Parlamentní knihovny uchovává meziválečnou právní literaturu, která odráží dobový rozvoj právní vědy. Naše výběrová bibliografie nabízí k prezenčnímu studiu řadu vydání československé ústavy a odborných studií o ní z let 1918 až 1938.

ADAMOVIČ, Ludwig
Grundriss des tschechoslowakischen Staatsrechtes, Verfassungs und Verwaltungsrechtes.
Wien: Österr. Staatsdruckerei, 1929.

ADLER, Franz
Die Grundgedanken der tschechoslowakischen Verfassungsurkunde in der Entwicklungsgeschichte des Verfassungsrechtes.
Berlin und Breslau: Hermann Sack, 1927, 125 s. Quellen und Studien. Neue Folge, Abteilung: Recht, Bd. 3.

BAXA, Bohumil
Stručný výklad ústavy Republiky československé: pro školní a obecnou potřebu.
Č. Budějovice: Jan Svátek, 1920, 43 s. Školní příručky, sv. 12.

The Constitution of the Czechoslovak Republic.
Autor úvodu Jiří Hoetzel. Prague: La Société l'Effort de la Tchecoslovaquie, 1920, 53 s.

DÉRER, Ivan
Ústava a organisace Československé republiky.
Praha: Dělnická akademie, 1922. Přednášky socialistické školy Dělnické akademie.

Doplňěk k „Ústavě republiky Československé“: (příloha k čkm. 535.): obsah: ústavní zákon ze dne 22.XI. 1938, č. 299 Sb. z. a n., ústavní zákon ze dne 22.XI. 1938, č. 328 Sb. z. a n., ústavní zákon ze dne 15.XII. 1938, č. 330 Sb. z. a n.
V Praze: Státní nakladatelství, 1939, 15 s.

EPSTEIN, Leo
Studien-Ausgabe der Verfassungsgesetze der Tschechoslowakischen Republik: unter Berücksichtigung der Gesetzesmaterialien, der Rechtssprechung und der alten österreichischen Verfassungsgesetzgebung, sowie mit Hinweisen und Bemerkungen versehen.
Reichenberg: Stiepel, 1923, 686 s.

JANKA, Friedrich
Die Verfassung der Tschechoslowakischen Republik.
Prag: Heinr. Mercy Sohn, 1922, I. Teil, Die Verfassungsurkunde, die einen Bestandteil derselben bildenden Gesetze und die sonstigen zugehörigen Gesetze mit Ausnahme jener, betreffend die Nationalversammlung, nebst einer Zusammenstellung der einschlägigen Bestimmungen der Friedensverträge ..., viii, 156 s.
Prager Archiv für Gesetzgebung und Rechtsprechung: Gesetzausgaben, 1/1.

JANKA, Friedrich
Die Verfassung der Tschechoslowakischen Republik.
Prag: Heinr. Mercy Sohn, 1923, II. Teil, Die Gesetze, betreffend die Nationalversammlung, nebst einem Anhang, enthaltend die Statistik der ersten Wahlen in die Nationalversammlung, 160 s.
Prager Archiv für Gesetzgebung und Rechtsprechung: Gesetzausgaben, 1/2.

KLAPKA, Otakar
Stát a jeho ústava.
Praha: Lidová tribuna, 1920. Lidová tribuna, sv. 1.

NOVÁK, Ľudovít
Spisovná slovenčina a ústava Československej republiky.
Turčiansky Sv. Martin: [nákladem vlastným], 1936.

NOZAR, Eugen
Státní ústava a státní správa: základní obrysy.
Praha: Čin, 1935. Poštovní universum. Poštovní přednášky a služební pomůcky, sv. 7.

PEŠKA, Zdeněk a F. KRAUS, ed.
Sociální demokracie a ústava: Ústavně-politická studie, kterou u příležitosti patnáctiletí ústavy vydala ústavně-právní komise při výkonném výboru českosl. sociálně demokratické strany dělnické.
V Praze: [nákladem vlastním], 1935.

SANDER, Fritz
Das Staatsverteidigungsgesetz und die Verfassungsurkunde der Tschechoslowakischen Republik: eine rechtsdogmatische Untersuchung.
Brünn: Rohrer, 1936.

Výběrová bibliografie z fondu
Parlamentní knihovny

ÚSTAVA REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ

PRAHA 1930
STÁTNÍ NAKLADATELSTVÍ

SOBOTA, Emil
Naše ústava, jak zní a jak ji máme čísti.
V Praze: Státní nakladatelství, 1936.

SOBOTA, Emil, ed.
Ústava republiky Československé: sbírka ústavních a s nimi souvisejících norem.
V Praze: J. Otto, 1926–1927, 4 sv. Světová knihovna.

SPIEGEL, Ludwig
Die vorläufige Verfassung des tschechoslowakischen Staates.
Prag: [s.n., 1919]. Sammlung von staats- und völkerrechtlichen Schriften und Kommentaren, [Bd. 1.].

STANKO, Stanislav
Státní právo: ústava Československé republiky, organisace a působnost veřejných úřadů státních i samosprávných. 3. vyd.
V Praze: Břetislav Vašata [tiskař], 1937, 244 s. Sborník stráže bezpečnosti. Ř. A, 7.

šifra A. M.
Die Verfassungsurkunde der Tschechoslowakischen Republik.
Karlsbad-Leipzig: Karl H. Frank, 1937, 44 s. Volkstumliche Gesetzessammlung, Heft 11.

TOBOLKA, Zdeněk Václav
Ústava Československé republiky.
V Praze: Ant. Purkrábek, 1919, Díl I., Ústava prozatímní, 45 s.. Poučná knihovna československého republikána, č. 1.

Tschechoslowakisches Verfassungsrecht: Ein Studienbehelf. Prag: [s.n.], 1927, 86 s.

Ústava Československé republiky.
V Praze: Československý Kompas, 1920, Číslo 1., Ústavní listina., 52 s. Zákony Československé republiky, sv. 1.

Ústava Československé republiky.
V Praze: Československý Kompas, 1920, Číslo 2., Řád volení do Poslan. sněmovny., 61 s. Zákony Československé republiky, sv. 1.

Ústava Československej republiky.
Praha: Politika, 1920.

Ústava republiky Československej.
Praha: Štát. nakladatelstvo, 1923.

Ústava republiky Československé.
Praha: Ministerstvo školství a národní osvěty, 1921.

Ústava republiky Československé.
V Praze: Státní nakladatelství, 1930, 36 s.

Ústava republiky Československé.
V Praze: Státní nakladatelství, 1936, 31 s.

Ústava republiky Československé: zákony a nařízení z oboru práva ústavního.
Autor úvodu Jiří HOETZEL. V Praze: S. Č. P. „Všehrd“, 1920, xlv, 230 s. Československé zákony, 1.

Ústavní listina: připojeny některé normy Ústavní listinu provádějící.
V Praze: Předsednictvo Poslanecké sněmovny a předsednictvo Senátu Národního shromáždění Republiky československé, 1929, lxxxix, 376 s.

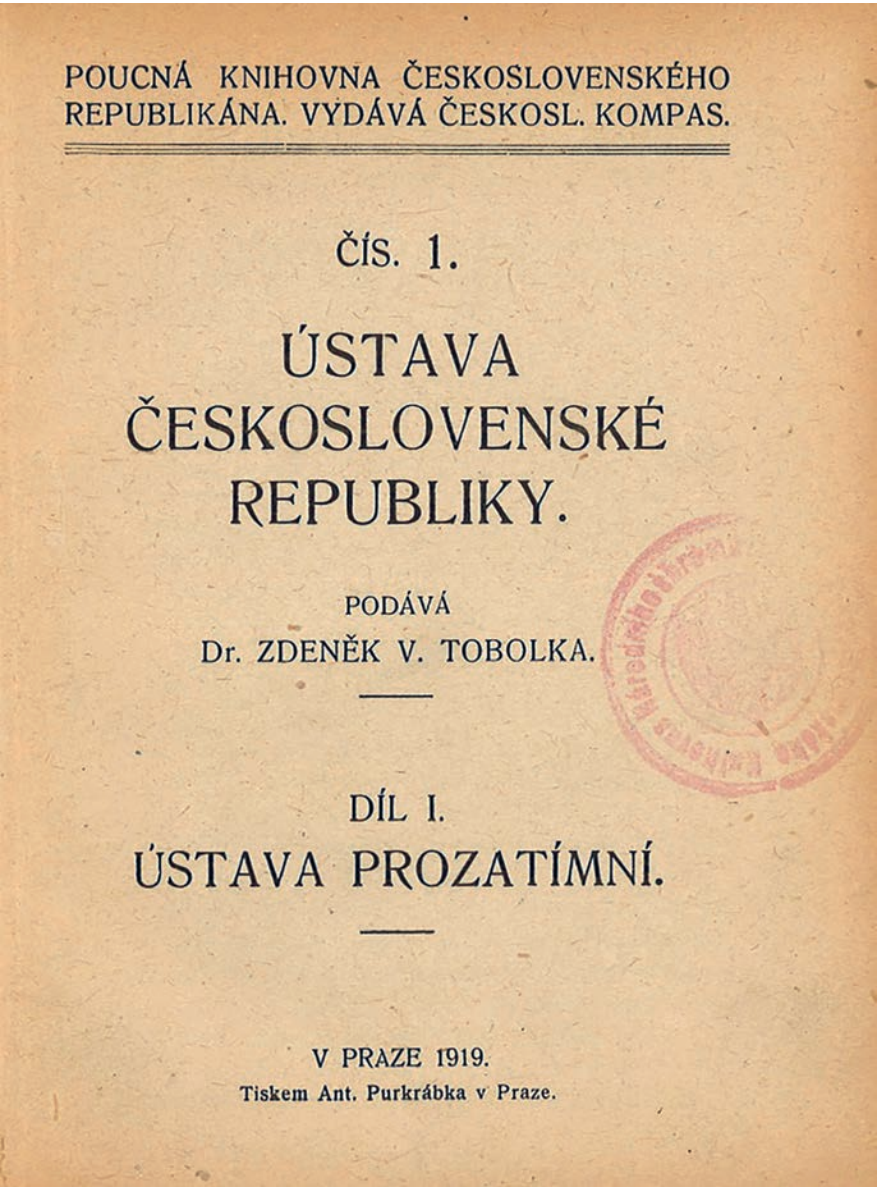
Ústavní zákony Československé republiky.
Praha: Předsednictvo Národního shromáždění, [1920], 138 s.

Die Verfassungs- und Wahlgesetze: (Staatsverfassung, Gaue und Bezirke, Gemeindewahlordnung und Gemeindeordnung). [I. Band]. Reichenberg: Gebrüder Stiepel, 1920, 224 s. Stiepels Gesetz-Sammlung des tschechoslowakischen Staates, [Nr. 17].

WEYR, František.
Stručný výklad ústavy republiky Československé.
Brno: Barvič a Novotný, 1919.

WEYR, František
Ústavní zákony Československé republiky.
Brno: Barvič & Novotný, 1920, 167 s. Sbírka zákonů československých, sv. 3.

Zákony ústavní.
Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské, 1920, 174 s. Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé, 2.

← *Ústava republiky Československé.*
Vydání z r. 1930

↗ *Ústava Československé republiky.*
Vydání z r. 1919

ČLÁNKY A STUDIE

BLAHOŽ, Josef
Ústavně politické koncepce prezidenta W. Wilsona a vznik Československé republiky.
Právník, 2018, 10, s. 799–811.
ISSN 0231-6625.
Studie se zaměřuje na ústavně politické koncepce a názory prezidenta USA W. Wilsona jako představitele velmoci, která rozhodla o vítězství v 1. světové válce. Zaznamenává jeho vysokou teoretickou kvalifikaci v oblasti ústavně politické a jeho působení jako univerzitního profesora před tím, než se věnoval politické činnosti. Koncentruje se na bod X. Poselství Kongresu známého jako „Poselství 14 bodů“, které zahrnovalo základní principy demokratického uspořádání a bylo stimulem ovlivňujícím vytváření Československé republiky. Studie se zaměřuje dále na Provolání Národního výboru ze dne 28. 10. 1918 a přijetí Zákona o zřízení samostatného státu z téhož dne. Uznání se dostává též právní argumentaci prof. Pavla Pešky o vzniku samostatného československého státu.

BROKLOVÁ, Eva
Sté výročí vzniku první československé ústavy.
Právník, 2020, 159(2), s. 89–108. ISSN 0231-6625.
Dostupné také online³⁶

KLÍMA, Karel
Prosincová ústava v komparativním kontextu vývoje ústavnosti v Evropě.
Právník, 2017, 12, s. 1060–1071.
ISSN 0231-6625.

Autor se zabývá významným dokumentem ústavního charakteru, který po roce 1867 znamenal cestu rakousko-uherské monarchie ke konstituční monarchii. Historicky je ústava spojována se vznikem dualistního soustátí jako federace velmi decentralizovaného typu. V ústavně komparativním pohledu její význam vyniká jako liberalizace systému monarchistické moci zvýšením role parlamentu a tudíž moci zákonodárné. Z hlediska formálního představovala vydání řady zákonů. Z pohledu ústavněprávního upravuje určitý systém dělby moci tripartitního charakteru a úpravu politických práv. Určité omezení moci panovníka bylo spojeno

se zavedením kabinetní formy vlády, bikamerálního modelu parlamentarismu, poslanecké imunity a soudcovské nezávislosti. Ústava platila až do zániku monarchie a v některých konstrukčních rysech se projevila v textu československé ústavy z roku 1920.

KNĚŽÍNEK, Jan
Prozatímní ústava a její proměny.
Justice.cz [online]. 28.2.2020, [cit. 15.11.2020], 11 s.
Dostupné online.³⁷

KOHOUT, Martin
Ústavě z roku 1920 by letos bylo devadesát let. I.
Právo: časopis pro právní teorii a praxi, 2010, 3(2), s. 67–75.
ISSN 1802-9116.
V první části článku se autor zabývá inspiračními zdroji ústavy a zákonodárným sborem – Národním shromážděním republiky Československé.

KOHOUT, Martin
Ústavě z roku 1920 by letos bylo devadesát let. II.
Právo: časopis pro právní teorii a praxi, 2010, 3(3), s. 51–59.
ISSN 1802-9116.
V druhé části se autor zabývá postavením prezidenta podle prvorepublikové ústavy, vládou, mocí soudní, právy a svobodami, jakož i povinnostmi občanskými, ochranou menšin a konečně též otázkou jazykovou.

KUKLÍK, Jan
Proč nebylo Československo republikou hned od 28. října 1918?
Acta Universitatis Carolinae Iuridica, 2018, 3, s. 71–77.
ISSN 0323-0619. Dostupné také online (databáze CEEOL).³⁸
Studie se zabývá problémy spojenými s republikánskou formou nově vzniklého československého státu. Československý stát byl slavnostně vyhlášen v Praze dne 28. října 1918 Československým národním výborem, který vydal první československý zákon o založení samostatného

československého státu, zveřejněný jako zákon č. 11 nové československé sbírky zákonů. Rozhodnutí o republikánské formě vlády bylo odloženo, dokud se ve Švýcarsku neuskutečnila vyjednávání s československými politiky v exilu. Delegace prozatímní vlády v čele s Edvardem Benešem dosáhla dohody se zástupci národního výboru v čele s Karlem Kramářem o nezávislém Československu a jeho republikánské podobě. Republika byla nakonec vyhlášena prozatímní ústavou ze dne 13. listopadu 1918. Zpoždění bylo způsobeno nejen revolučními okolnostmi spojenými s koncem první světové války, ale také proto, že myšlenka republiky byla spojena s dalekosáhlými demokratickými politickými, ekonomickými a sociálními reformami, které političtí vůdci českého národa museli přijmout.

KYSELA, Jan
Od Ústavní listiny z roku 1920 k ústavě současné. Už víme, že jen na charismatické osobnosti se spoléhat nemůžeme.
Deník N [online]. 28.2.2020, (42) [cit. 18.5.2020].
ISSN 2571-1717.
Před sto lety, v časných ranních hodinách posledního únorového dne přestupného roku 1920 přijalo (takzvané revoluční) Národní shromáždění ústavní listinu, o níž se – nesprávně – hovoří jako o první československé ústavě. Ústavní právník a odborník na státovědu rozebírá, co přinesla tehdejší republika, odhaluje její slabiny a přednosti i to, co má společného s dneškem.

KYSELA, Jan
Prosincová ústava v kontextu diachronní komparatistiky.
Právník, 2017, 12, s. 1043–1059.
ISSN 0231-6625.
Autor charakterizuje prosincovou ústavu jako dodnes nejdéle platnou ústavu na našem území. Formovala zkušenosti tvůrců i realizátorů ústavní listiny z roku 1920, jež byla vzorovým dokumentem i pro současnou ústavu České republiky. V článku je představena podstata historické komparatistiky a jsou nastíněny možnosti jejího využití. Načrtnuty jsou rovněž základní shody a rozdíly v podobě a povaze ústav z let 1967 a 1992. Závěr patří „případové studii“, která ukazuje vliv litery a praxe této ústavy na strukturu parlamentu a zákonodárnou delegaci.

MALENOVSKÝ, Jiří
Vznik a zánik Československa na pozadí zásady sebeurčení národů.
Právník, 2018, 10, s. 788–798.
ISSN 0231-6625.
Československá republika se po ukončení 1. světové války v roce 1918 konstituovala na základě mezinárodněpolitické zásady sebeurčení národů, která se stala všeobecně závaznou svým vyhlášením v článku 1 Charty OSN. Její právní obsah je ale nejistý a málo určitý. Nedefnuje jednotně pojem národa, nezajišťuje rovnost mezi národy a neupřesňuje dostatečně náležitosti realizace práva na sebeurčení. Autor v článku rozvádí myšlenku, že národy Československa počátkem 90. let 20. století využily druhou příležitost k sebeurčení. V nejasné ústavní situaci byla zvolena mimoústavní cesta politických negociací, které respektovaly rovnost zúčastněných národů a které vyústily v ústavní zákon o zániku státu. Právní pochybnosti nicméně budí skutečnost, že Ústavní soud ČSFR nedostal příležitost k výkladu, zda to ústavní řád připouští, a též okolnost, že lid coby originární ústavodárce nebyl v otázce druhé příležitosti k sebeurčení dotázán v plebiscitu.

Sto let od přijetí Ústavy Československé republiky.
Právník, 2020, 2, s. 85–88.
ISSN 0231-6625.
Úvodník k monotematickému číslu časopisu vydanému u příležitosti jubilea ústavního dokumentu, který „však nebyl první československou ústavní listinou“. Tu získalo Československo již při svém vzniku v podobě „malé“ ústavy zákonem č. 11 z 28. 10. 1918 o zřízení samostatného státu československého. Krátce nato došlo 13. 11. 1918 k přijetí prozatímní ústavy zákonem č. 37/1918 Sb., vydaným Národním výborem. V článku se uvádí, že ústava z února 1920 zanechala v dnešním českém ústavním řádu, v naší kulturní paměti i v právním vědomí otisk zvýrazněný v návrhu preambule Janem Herbenem, že „český národ po 420 letech svobodně mohl dělat zase svou samostatnou ústavu“.

ŠEJVL, Michal
Když se práva berou vlažně: Přímá aplikace katalogu základních práv z Ústavní listiny v judikatuře prvorepublikového Nejvyššího správního soudu.
Právník, 2020, 2, s. 109–141.
ISSN 0231-6625.

Autor analyzuje judikaturu prvorepublikového Nejvyššího správního soudu z let 1921 až 1938, aby zjistil, zda byla ustanovení o základních právech z československé ústavní listiny z roku 1920 přímo aplikovaná, a to na příkladech judikatury

zdůvodňující rozpouštění spolků, o svobodě vyznání nebo o zásadě rovnosti.

ŠEJVL, Michal

Základní práva očima československé meziválečné právní vědy.

Právník, 2018, 157(12), s. 977–1003.

ISSN 0231-6625. Dostupné také online.³⁹

Autor představuje názory meziválečné československé právní vědy na základní práva. Představitelé této vědy třídí do tří skupin: První skupinu autorů reprezentuje zejména František Weyr a je pro ni typická skepse k právnímu významu základních práv, v nichž spatřuje pouhé „monology zákonodárce“. Dále se snaží rekonstruovat argumentaci pro tento názor, ukázat, že taková argumentace v mnohém vychází z názorů právní vědy 19. století, a vyvrátit jednotlivé argumenty, které stojí především na podceňování jak hierarchie právních norem, tak soudního přezkumu ústavnosti. Druhá skupina autorů je nejpočetnější a tvoří proto „hlavní proud“ meziválečné právní vědy, pro který bylo typické, že (až na výjimky) nepovažuje základní práva za důležité téma, ale zároveň nepopírá právní význam základních práv (aniž by většinou vyvracela argumenty skeptiků), jež se liší podle formulace konkrétního práva v ústavě, což má vliv i pro případnou přímou aplikaci soudy, kterou „hlavní proud“ uznává. Konečně třetí skupinu názorů představuje pouze Jaroslav Krejčí, který nejenže nakonec došel k tomu, že „podstata a smysl“ základních práv jsou nezrušitelné, ale z ochrany základních práv učinil jeden z hlavních cílů ústavního soudnictví. To se pokoušel zreformovat způsobem, jenž se již v mnohém blíží současnému pohledu na roli ústavního soudnictví pro ochranu základních práv, a proto považuje článek Krejčího názory za jedny z nejprogresivnějších v československé meziválečné právní vědě. Autor v článku současně ukazuje, že mnohá základní práva byla přímo aplikována soudy a že žádný z meziválečných autorů se nehlásil k přirozenému právu.

VOJÁČEK, Ladislav

Alois Rašín a ti druzí: Právníci při vzniku československého státu.

Právník, 2018, 157(10), s. 812–825.

ISSN 0231-6625. Dostupné také online.⁴⁰

Autor připomíná vznik československého státu prostřednictvím aktivit tří právníků, různým způsobem spojených s přípravou prvních československých ústavních zákonů. Účast soudce Ferdinanda Pantůčka byla sice spíše nepřímá, ale o to významnější. Jeho „předpřevratový“ návrh politického zákona, doplněný návrhy zákonů podrobněji rozvádějících jeho rámcová ustanovení, významně ovlivnil obsah prvního

československého zákona (č. 11/1918 Sb. z. a n.) a spolu se zmíněnými návrhy navazujících zákonů též další právotvornou činnost Národního výboru československého včetně prozatímní ústavy. Některé návrhy zákonů a nařízení (č. 1 až 7/1918 Sb. z. a n.) jako zpravodaj v Národním výboru také předkládal. Alois Rašín je spojován především s původní podobou zmíněného zákona č. 11/1918 Sb. z. a n., ale jako člen předsednictva Národního výboru se také významně podílel na jeho operativním rozhodování. Z titulu své funkce plénu Národního výboru předložil návrhy několika zákonů a informoval je o schválených nařízeních. Alfred Meissner je znám jako tvůrce textu prozatímní ústavy, méně už jako ten, kdo prosadil, že ústavu přijal už Národní výbor československý.

VOJÁČEK, Ladislav

„Zahozené ústavy“ a jejich záhadní autoři.

Časopis pro právní vědu a praxi, 2017, 25(1), s. 5–22.

ISSN 1210-9126. Dostupné také online.⁴¹

Jako východisko shrnuje autor v článku dosavadní informace o ústavních návrzích, resp. o konceptech budoucího ústavního uspořádání českých zemí a Slovenska. Návrhy se zrodily v českém prostředí a rozváděly zásady státoprávního prohlášení z 30. května 1917. Vycházely tedy z předpokladu, že habsburská monarchie bude v reorganizované podobě zachována a že se v rámci ní vytvoří dílčí útvar spojující české země a Slovensko. Anonymně je vypracovali členové skupiny expertů, vzniklé zřejmě z iniciativy Antonína Švehly. Jednotlivé návrhy byly po vzniku republiky publikovány, avšak jejich autoři, s výjimkou Františka Weyra, zůstali neznámí. Autor článku na základě archivních materiálů přináší některé nové poznatky do záhady kolem jejich autorství. Ty doplňují, potvrzují, ale i zpochybňují dílčí závěry učiněné zejména Martinem Kučerou, který se těmito návrhy důkladně zabýval naposled.

VYKOUPILO, Libor

František Weyr, Josef Pekař a návrhy Československé ústavy z roku 1917.

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C 41,

Řada historická, 1994, 43, s.101–106. ISSN 0231-7710.

ISBN 80-210-0973-X. Dostupné také online.⁴²

My, národ Československý,

chtějící upevniti dokonalou jednotu národa, zavésti spravedlivé řády v republice, zajistiti pokojný rozvoj domoviny československé, prospěti obecnému blahu všech občanů tohoto státu a zabezpečiti požehnání svobody příštím pokolením,

přijali jsme ve svém Národním shromáždění dne 29. února 1920 ústavu pro Československou republiku, jejíž znění následuje.

Při tom my, národ Československý, prohlašujeme,

že chceme usilovati, aby tato ústava i všechny zákony naší země prováděny byly v duchu našich dějin stejně jako v duchu moderních zásad, obsažených v hesle sebeurčení; neboť chceme se přičleniti do společnosti národů jako člen vzdělaný, mírumilovný, demokratický a pokrokový.

Státní symboly a hymna

KNIHY

BROŽEK, Aleš

Ing. Josef Záruba-Pfeffermann a jeho vexilologické aktivity.

Vexilologie: zpravodaj České vexilologické společnosti, 2020, č. 195, s. 3888–3897. Separát. ISSN 1211-2615.

BURIAN, Michal a Aleš KNÍŽEK

Založeno 1918 – Doteky státnosti: 1918 founded – Touches of statehood.

Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha, [2018], 219 s. ISBN 978-80-7278-756-2.

Katalog výstavy, která se konala u příležitosti 100. výročí vzniku Československé republiky v říjnu 1918. Osm hlavních částí výstavy, které představují nejvýznamnější státní symboly, mají tyto názvy a témata: Ve znamení lva (státní znak), Příběh vlajky (vlajka), Pravda vítězí (prezidentská standarta), Píseň písní (hymna), Den všední i sváteční (28. říjen), Státní symboly (symbolika obecně), Jak lvové bijem o mřížce (odpor proti nesvobodě a zlu), Kdo neskáče, není Čech (spojení symbolů a sportu). Mezi jedinečné exponáty vztahující se k daným oblastem patří návrhy státní symboliky z let 1918, 1919 i 1993. Součástí výstavy je i klenotnice s nejvyššími státními vyznamenáními nebo unikátní archíválie vážící se k přelomovým okamžikům. Na výstavě se významně podílel i Archiv Poslanecké sněmovny.

The Czechoslovak flag: historic coat of arms of the Czechoslovak lands: arms and flag of the Czechoslovak National Council.

Washington: Czechoslovak National Council, 1918, 2 s. – viz obrazová příloha na s. 36 až 39.

DRDACKÝ, Karel a Josef HRÁSKÝ

Státní vlajka a prapory při slavnostní výzdobě soukromé: poučení o správném užívání státní vlajky, praporů a státních barev občanstvem podle platného právního stavu. 2. vyd.

Praha: Studijní oddělení Ministerstva vnitra, 1947, 45 s.

GÖSSEL, Gabriel, Jan HYVNAR, Markéta KABELKOVÁ a Robert SAK

Státní hymna České republiky v proměnách doby: The Czech Republic's national anthem down the ages.

Praha: Úřad vlády České republiky, 2008, 174 s. ISBN 978-80-87041-42-0.

Vydáno u příležitosti oslav 90. výročí vzniku Československé republiky.

HLINOMAZ, Milan

Vývoj československé státní symboliky v letech 1918–1990.

Sborník archivních prací. 1992, roč. 42, č. 1 (1992), s. 81–184. Separát. ISSN 0036-5246.

Studie se zabývá stanovením státních znaků, vlajky a pečeti Československé republiky v letech 1918–1938, problematikou státních symbolů pomnichovské Česko-Slovenské republiky, Slovenského státu, znakem tzv. Sudetské župy a státními symboly v období protektorátu. V poválečném období se autor věnuje změně státního znaku ČSSR v roce 1960 a návrhy státního znaku v letech 1989 až 1990.

KALOUSEK, Vratislav

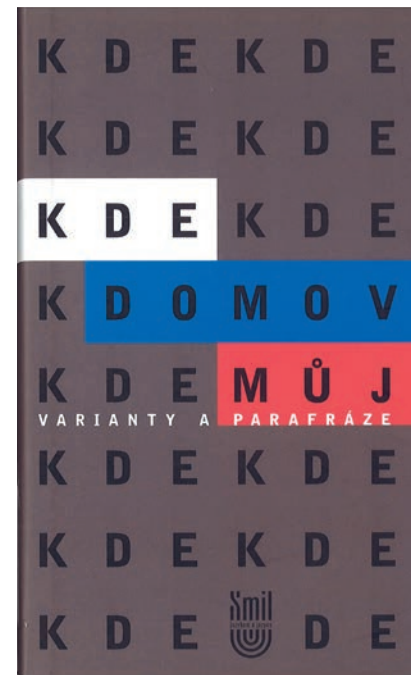
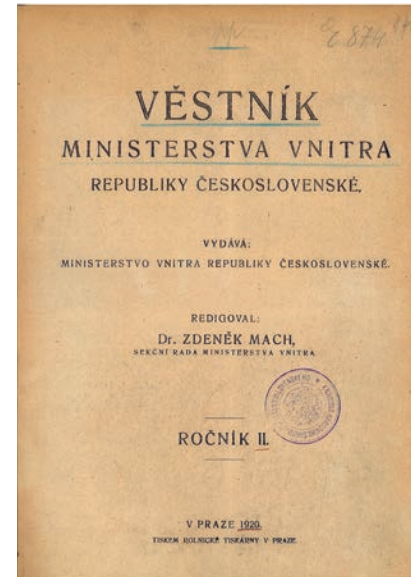
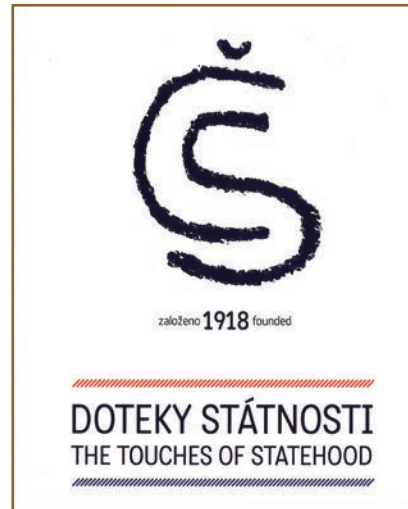
Vysvětlivky k zákonu o státní vlajce, státních znacích a státní pečeti.

Věstník Ministerstva vnitra. 1920, roč. 2, s. 248–255.

Kde domov můj: varianty a parafráze.

V Praze: Paseka, 2004, 132 s. Smil: jazykem o jazyce, sv. 3. ISBN 80-7185-681-9.

Publikace obsahuje šedesát šest variací na téma Kde domov můj?, od romantických přes poetické až po zcela satirické, doplněných třemi studiemi Martina Svatoše, Pavla Spunara a Vladimíra Macury, které zazněly na symposiu o české hymně, konaném v roce 1993.

← **Ústava republiky Československé.** Vydání z r. 1930

KLIMEŠ, Roman
Symboly Československé republiky (1918–1920).
In SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN, ed. *Encyklopedie českých právních dějin. XVII. svazek. Svatá – Štrbské.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019, s. 178–182.
ISBN 978-80-7380-761-0.

KLIMEŠ, Roman
Symboly Československé republiky (1920–1938).
In SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN, ed. *Encyklopedie českých právních dějin. XVII. svazek. Svatá – Štrbské.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019, s. 182–192.
ISBN 978-80-7380-761-0.
Encyklopedie českých právních dějin sumarizuje všechny důležité poznatky z historie státu a práva na území České republiky. Je doplněna přílohami a podrobným přehledem právních dějin v datech.

NOVÁK, Jozef
Štátne znaky v Čechách a na Slovensku dnes aj v minulosti.
Bratislava: Práca, 1990. Ozveny, zv.2/90.
ISBN 8070941804.
Publikace popisuje vznik, vývoj státních symbolů a erbů Čech a Slovenska od samého počátku státnosti. (Není ve fondu Parlamentní knihovny.)

PETRÁŇ, Josef
Český znak: stručný nástin jeho vzniku a historického vývoje.
Praha: Ministerstvo kultury ČSR, 1970, 66 s.
Publikace nabízí výklad vývoje české heraldické symboliky, na zřeteli má převážně znak panovnický, zemský a státní. Autor pozoruje jeho proměny ve spleti našich dějin, ukazuje, jak byl zobrazován na různých materiálech, a objasňuje symbolický význam jednotlivých složek. Představuje různé kompozice znaku jako odraz historického dění až po současnou reprezentativní formu.

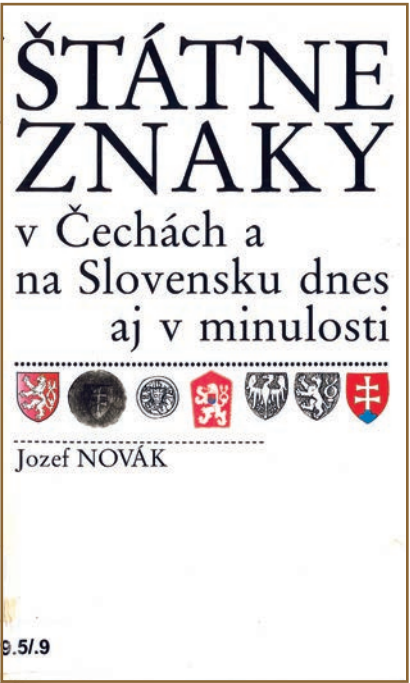
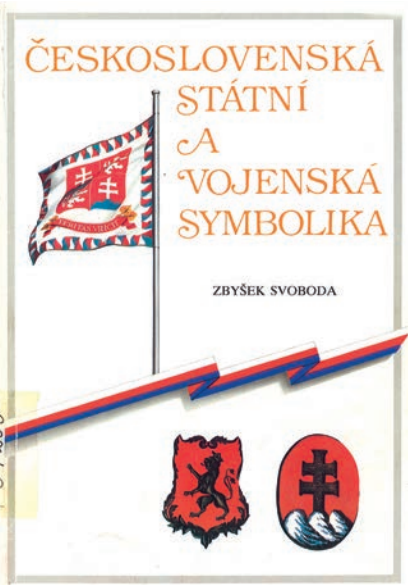
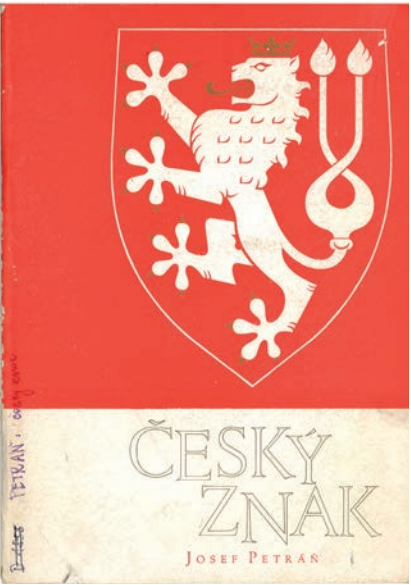
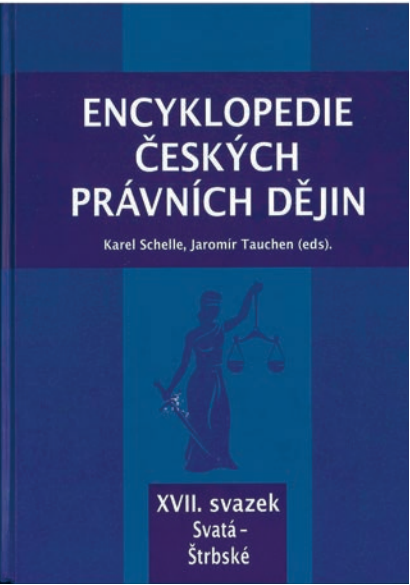
SEDLÁČEK, Pavel
Symboly republiky. Symbols of the Czech Republic.
Praha: Úřad vlády České republiky, 2008, 41 s.
ISBN 978-80-87041-29-1. Dostupné také online.⁴³
Publikace popisuje oficiální státní symboliku České republiky, která je definována ve 14. článku Ústavy z roku 1992. Symbolika plní především funkce identifikační a reprezentativní, svým způsobem však také přibližuje jednotlivé etapy z více než tisíciletých dějin státu. Připomíná historickou kontinuitu, návaznost současnosti na úsilí desítek generací předků.

Sto let československé vlajky: sborník článků vydaný u příležitosti stého výročí přijetí československé vlajky = 100 years of the Czechoslovak flag.
Praha: Česká vexilologická společnost, 2020. 140 stran.
ISBN 978-80-270-7342-9.
Česká vexilologická společnost vydala u příležitosti stého výročí přijetí československé (a nyní české) vlajky sborník článků. Autoři příspěvků se zabývají zajímavými událostmi kolem vzniku vlajky i jednotlivými osobnostmi, které se na tvorbě vlajky podílely. Sborník je doplněn řadou ilustrací a portrétů.

STRNAD, František
O našich hymnách a jejich osudech: československým školám a rodinám.
V Praze: Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého, filiálka v Brně a v Banské Bystrici, 1924, 84 s.

SVOBODA, Jiří
Co máme vědět o státních symbolech.
Praha: Svoboda, 1988, [16] volných listů.
Příručka pro správné používání státních symbolů Československé socialistické republiky, tj. státního znaku a státní vlajky.

SVOBODA, Zbyšek
Česká státní a vojenská symbolika: Czech state and military symbols.
Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 1996, 44 s.
ISBN 80-85469-90-1.
Publikace podává základní obraz o státních symbolech a symbolech na vojenských odznacích.

SVOBODA, Zbyšek

Československá státní a vojenská symbolika.

Praha: Federální ministerstvo obrany, 1991, 84 s.

ISBN 80-85469-03-0.

Publikace objasňuje význam znaků a symbolů obecně i historické peripetie vzniku a vývoje našich národních a státních znaků.

SVOBODA, Zbyšek

Naše vlajka: vznik a vývoj české vlajky.

Liberec: Libea, 2005, 15 s.

ISBN 80-239-5862-3.

Publikace vznikla při příležitosti 85. výročí vzniku státní vlajky (1920) a 130. výročí narození jejího autora Jaroslava Kursy (1875–1950).

TYL, Josef Kajetán a Janko MATÚŠKA

Státní hymna československá.

V Praze: Státní nakladatelství, 1935, [4] s.

TYL, Josef Kajetán a František ŠKROUP

Kde domov můj?: národní hymna česká.

Ilustrovala Marie FISCHEROVÁ-KVĚCHOVÁ.

Praha: B. Kočí, 1918, 11 volných listů. Umělecké snahy,

sv. 143.

Obrazové zpracování hymny „Kde domov můj“.

VOJTÍŠEK, Václav

Naše státní znaky: staré a nynější.

Karlín: Vesmír, 1921.

Heraldické pojednání o vývoji znaku Českého království, Markrabství moravského, Slezska i samostatného Československa. (Není ve fondu Parlamentní knihovny.)

ZOUBEK, Vladimír

Česká státní a policejní symbolika.

Praha: Policejní akademie České republiky, 2010, 110 s.

ISBN 978-80-7251-334-5.

Skripta Policejní akademie obsahují výklad heraldiky, kapitoly o významu státní symboliky a popis státních symbolů ČR včetně hymny. Autor seznamuje čtenáře s dalšími symbolickými formami včetně policejní symboliky. Rozsáhlá obrazová příloha.

Šalounova pamětní deska

→ CITACE Předseda Senátu dr. František

Soukup, dne 28. října 1933 při odhalování

pamětní desky na budově dnešní

Poslanecké sněmovny ve Sněmovní ulici.

In: SEIFERT, Augustin. Patnácté výročí

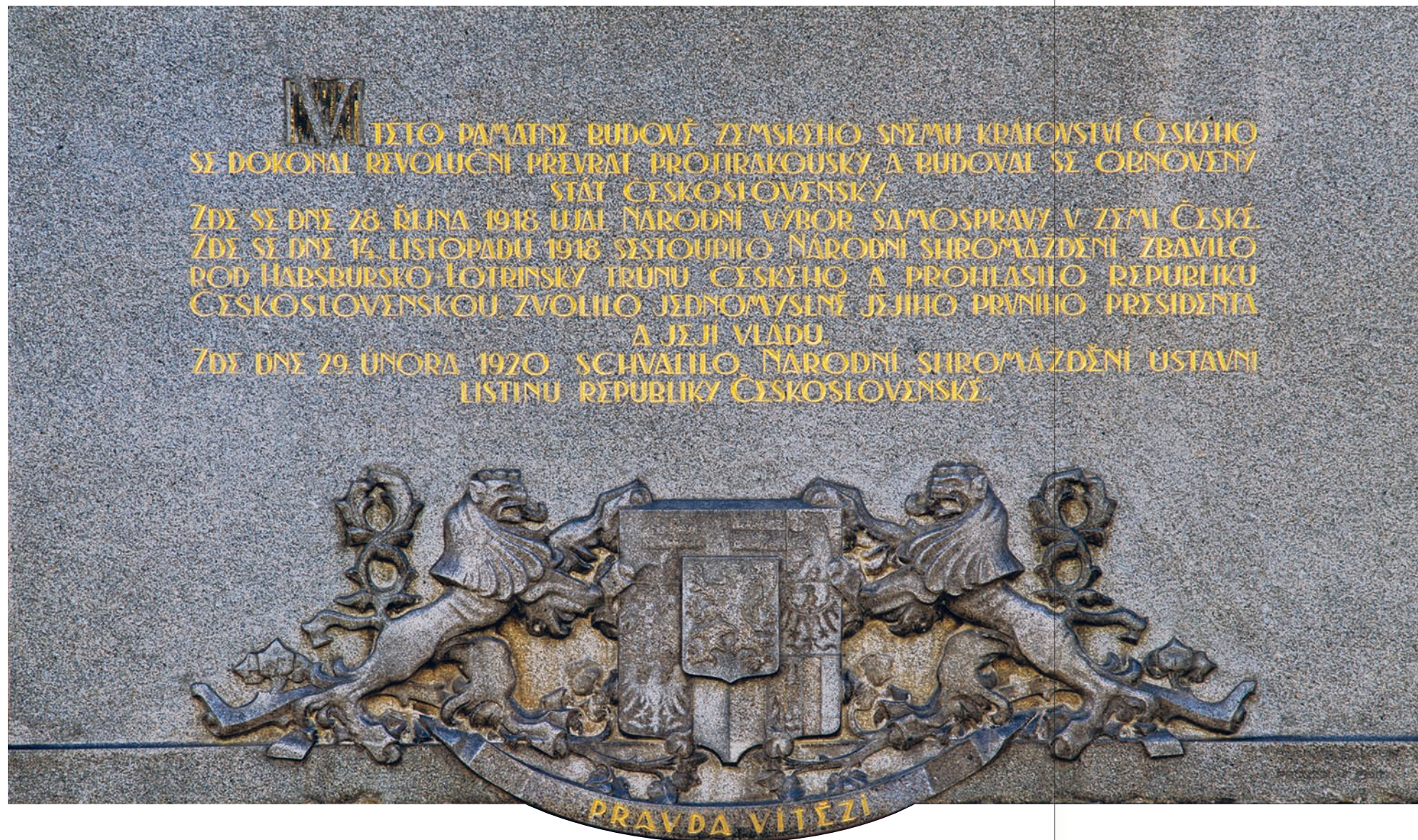
Československé republiky. Praha: Národní

rada československá, 1933, s. 6–7.

Místo historické paměti

Viditelným symbolem éry Revolučního Národního shromáždění, které projednalo a přijalo základní atributy samostatného státu, je pamětní deska osazená na hlavní budově Poslanecké sněmovny. Dílo dle návrhu jednoho z oficiálních umělců první republiky a zakladatelů českého moderního sochařství Ladislava Šalouna v provedení sochaře a senátora Ferdinanda Foita bylo odhaleno u příležitosti 15. výročí existence Československa, kdy původní Thunovský palác, pozdější český zemský sněm a v letech 1918–1920 sídlo Revolučního Národního shromáždění, již sloužil československému Senátu. Tato památka dnes veřejnosti označuje jedno z míst náležející do topografie historické paměti přelomových časů vzniku a ustavování nové republiky.

„Jménem Národní rady československé a v zastoupení Sdružení pracovníků Národního výboru čsl. i Sboru jednotlivých oslav 28. října děkuji nejsrdečněji Vám všem, kdož Jste dnes přišli k odhalení této pamětní desky. (...) Děkuji přítomným členům býv. revolučního Nár. shromáždění čsl., kteří byli svědky a spolupracovníky nezapomenutelných, vrcholných dob našich národních dějin, kdy jsme v této budově v den 28. října 1918 jako předsednictvo revolučního Národního výboru o 12. hodině polední s Ant. Švehlou v čele převzali samosprávu země České, kdy zde 14. listopadu byla dynastie Habsbursko-Lotrinská zbavena trůnu a prvním presidentem republiky zvolen T. G. Masaryk, kdy zde po dva roky zasedalo ústavodárné Národní shromáždění československé a dne 29. února 1920 zde byla schválena ústava republiky Československé. (...)

(...) V zastoupení zemského výboru českého jako majitele budovy a jménem předsednictva senátu přejímám tuto krásnou desku Šalounovu v pečlivé opatrování. Děkujeme Ti, drahý náš Ladislave Šalounu za tento nový pomník Tvého velikého umění. Starý Omladinář, věrný Mafista a tvůrce pomníku Husova – nikdo nebyl více povolán, aby nám dal tuto desku naší revoluce. Děkujeme současně Tvému vzácnému spolupracovníku mistru sochaři Foitovi za všechnu mimořádnou péči, oddanost a lásku, s níž se přičinil, aby toto Vaše společné dílo mohlo býti zde vybudováno včas a odhaleno v předvečer 15. výročí naší svobody. Horoucí díky ještě všem, kdož Jste dnes přišli. Manifestace naše jest skončena. Tato deska mluví a bude mluvit k nynějším i budoucím generacím národa. A na věky bude žít naše drahá, předrahá a nesmrtelná republika Československá!“

V této památné budově zemského sněmu království Českého se dokonala revoluční převrat protirakouský a budoval se obnovený stát československý.

Zde se dne 28. října 1918 ujal Národní výbor samosprávy v zemi České. Zde se dne 14. listopadu 1918 sestoupilo Národní shromáždění. Zbavilo rod habsbursko-lotrinský trůnu českého a prohlásilo Republiku československou. Zvolilo jednomyslně jejího prvního presidenta a její vládu.

Zde dne 29. února 1920 schválilo Národní shromáždění ústavní listinu Republiky československé.

Pravda vítězí

Podrobnosti o pamětní desce najdete také zde: Pamětní deska [informační text]. Kancelář Poslanecké sněmovny [online]. 2018 [cit. 2.12.2020]. Dostupné online.⁴⁴

Služby knihovny a archivu

Parlamentní knihovna a Archiv Poslanecké sněmovny pro Vás

Zaujalo Vás čtení na předchozích stránkách a rádi byste se blíže seznámili s nabídkou informačních zdrojů Parlamentní knihovny a s obsahem fondů Archivu Poslanecké sněmovny?

Parlamentní knihovna disponuje fondem s více než 200 000 svazky z oblastí společenských věd, zejména práva, politologie, historie, filozofie, sociologie, ekonomie a kultury.

Archiv Poslanecké sněmovny mohou využít badatelé při studiu archiválií vzešlých z činnosti Poslanecké sněmovny a předchozích zákonodárných sborů od roku 1918. Obě pracoviště nabízejí své služby nejen parlamentním, resp. interním uživatelům, ale rovněž veřejnosti.

Pečujeme o tradici

Období ustavování samostatného státu a jeho základních atributů, o nichž bulletin na předcházejících stránkách pojednává, bylo zásadní také pro formování dnešní Parlamentní knihovny a Archivu Poslanecké sněmovny. Knihovna, jako nejstarší součást parlamentní administrativy, navazovala na tradici svého fungování z dob zemského sněmu. Archiv počítá svou existenci od roku 1918 a k jeho nejvyužívanějším pramenům náleží dokumenty právě z dob první československé republiky. Přípomínkou zakladatelské doby 20. a 30. let 20. století, kdy se knihovna profilovala pod vedením otce české knihovědy Zdeňka Václava Tobolky (1874–1951), je historický lístkový katalog s řadou ručně psaných údajů, který je umístěn ve veřejnosti přístupné legislativní studovně. Jakkoliv patří současnost moderním knihovnickým a archivářským procesům při třídění, evidenci a zpřístupňování informací, zůstává tato dosud funkční pomůcka památkou z éry, na kterou obě pracoviště navazují.

PROHLÉDNĚTE SI DIGITÁLNÍ VÝSTAVY

U příležitosti výročí 100 let od vzniku Československa otevřely Parlamentní knihovna a Archiv Poslanecké sněmovny e-výstavy k důležitým „osmičkovým“ událostem ze stoleté historie naší země. Cílem je zpřístupnit digitalizované prameny z fondů knihovny i archivu všem zájemcům. Jednotlivé události jsou řazeny chronologicky podle měsíců v „osmičkovém“ roce a jsou trvale přístupné na webových stránkách Parlamentní knihovny.⁴⁵

Únor 1948

Pohřeb Jana Masaryka (březen 1948)

Volba Ludvíka Svobody prezidentem (březen 1968)

Ústava (9. května 1948)

Vznik České národní rady (červen 1968)

Srpen 1968

Mnichov (září 1938)

Smlouva o podmínkách dočasného pobytu sovětských vojsk (říjen 1968)

Vznik Československa (říjen 1918)

První zasedání Revolučního Národního shromáždění (listopad 1918)

⁴⁵ Semináře, konference a výstavy: Elektronické výstavy. *Parlamentní knihovna* [online]. 2018 [cit. 2.12.2020]. Dostupné online.

KNIHOVNÍ STUDOVNA A ČÍTÁRNA PERIODIK

K dispozici online:

Katalog a přehled knižních novinek

Digitální knihovny

Společná česko-slovenská digitální knihovna obsahující texty parlamentárií od roku 1848 do současnosti.

Digitální knihovna České sněmy s přepisy dokumentů sněmovní, ústavní a státoprávní povahy od počátku českého státu až do roku 1848.

Visegrad Digital Parliamentary Library Plus umožňující náhled do historie Česka, Maďarska, Polska, Slovenska a Rakouska prostřednictvím digitalizovaných parlamentních archivů.

Parlamentní knihovna sídlí v areálu budov Poslanecké sněmovny v Praze. Na adrese Sněmovní 176/4 naleznete legislativní a všeobecnou studovnu a půjčovnu (pro externí návštěvníky půjčujeme publikace pouze k prezenčnímu studiu).

V blízkém objektu s adresou Sněmovní 1/1 se na návštěvníky těší čítárna periodik s více než 300 tituly domácích a zahraničních novin, časopisů, věstníků a odborných periodik.

Návštěvní doba

a kontakt

pondělí až pátek 8.00–16.00

+420 257 174 513 (výpůjční služby)

+420 257 174 509 (čítárna periodik)

knihovna@psp.cz

www.psp.cz/kps/knih

ARCHIV

K dispozici online:

Postupně rozšiřovaná digitální badatelna obsahující kopie archiválií a fotografií dokumentujících vývoj československého a českého parlamentarismu, náhledové snímky objektů ze Sbírký uměleckých děl Kanceláře Poslanecké sněmovny.

Ke studiu v Archivu Poslanecké sněmovny lze po předchozím objednání využít badatelnu, která se nachází na adrese Sněmovní 1/1 v Praze.

K výzkumu jsou k dispozici následující skupiny fondů a sbírek:

Revoluční Národní shromáždění 1918–1920

Národní shromáždění 1920–1939

Prozatímní národní shromáždění 1945–1946

Ústavodárné národní shromáždění 1946–1948

Národní shromáždění ČSR/ČSSR 1948–1968

Česká národní rada 1968–1992

Federální shromáždění ČSSR 1969–1990

Federální shromáždění ČSFR 1990–1992

Poslanecká sněmovna 1993–současnost

Návštěvní doba

a kontakt

úterý až čtvrtek 9.00–15.00

+420 257 174 131-5

archiv@psp.cz

www.psp.cz/kps/aps

Služby knihovny a archivu

SEZNAM
ONLINE
ZDROJŮ –
QR KÓDY

HISTORIE ČESKOSLOVENSKÉ
ÚSTAVY

1 http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2421_01.htm

2 <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/125schuz/index.htm>

3 <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/126schuz/s126001.htm>

4 <http://digibadelna.psp.cz/vademecum/permalink?xid=69696a6564b54fd0bc45d82b9f75b0f6>

5 <http://digibadelna.psp.cz/vademecum/permalink?xid=69696a6564b54fd0bc45d82b9f75b0f6>

6 <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=697>

TVŮRCI ÚSTAVY

7 <http://digibadelna.psp.cz/vademecum/permalink?xid=b916b3171a27475788c4ea77c8f02c5c>

8 <http://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?org=296&id=746&l=cz>

9 <http://digibadelna.psp.cz/vademecum/permalink?xid=6007a3af2b534bce9dcab7f1be1749e4>

10 <https://digibadelna.psp.cz/vademecum/permalink?xid=4d79890377424dd5b54e4ee7bbd8f8af>

11 <http://digibadelna.psp.cz/vademecum/permalink?xid=4d79890377424dd5b54e4ee7bbd8f8af>

12 <http://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?org=296&id=2755&l=cz>

13 <http://digibadelna.psp.cz/vademecum/permalink?xid=3f948b1ec62346e2b84d8b8fcbd7c3e1>

14 <http://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?org=296&id=3030&l=cz>

15 <http://digibadelna.psp.cz/vademecum/permalink?xid=21bfc1b976fb41ac9a28cd6483eae5be>

16 <http://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=2759&org=296>

17 <http://digibadelna.psp.cz/vademecum/permalink?xid=80f6351357ac42a79460d39d07233992>

18 <http://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=4034&org=296>

19 <http://digibadelna.psp.cz/vademecum/permalink?xid=019136ab2e844a5ea69e0fc3cbcd890>

20 <http://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=4584&org=296>

21 <http://digibadelna.psp.cz/vademecum/permalink?xid=4e76dcf224a34c3098688648c7b12543>

22 <http://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?org=296&id=1489&l=cz>

23 <http://digibadelna.psp.cz/vademecum/permalink?xid=424eb680a1004dada755573cfba4e94f>

SLAVNOSTNÍ PROVEDENÍ ÚSTAVY

24 <http://youtu.be/nzVXJ9WdPZO>

STÁTNÍ VLAJKA A JEJÍ
PARLAMENTNÍ HISTORIE

25 http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1773_00.htm

26 <http://digibadelna.psp.cz/vademecum/permalink?xid=62ac1f836bcf42ac88d2a56153544411&scan=5#scan5>

27 <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/126schuz/s126009.htm>

28 <http://digibadelna.psp.cz/vademecum/permalink?xid=fb1509fc7fcf49618c9a1da4d26c1fe38scan=7#scan7>

29 <http://digibadelna.psp.cz/vademecum/permalink?xid=fb1509fc7fcf49618c9a1da4d26c1fe38scan=33#scan33>

30 <http://digibadelna.psp.cz/vademecum/permalink?xid=e22fcea9c4be4e939f3aa5a717f1a419&scan=23#scan23>

31 <http://digibadatelna.psp.cz/vademecum/permalink?xid=e166efbdc68247ebbc07420aa87951c&scan=5#scan5>

32 http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2659_00.htm

33 <http://digibadatelna.psp.cz/vademecum/permalink?xid=f294119c90e7428ca6a109692b7429de&scan=5#scan5>

34 <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/136schuz/s136003.htm>

BIBLIOGRAFIE

35 http://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/NRSR/Doc/publikacie-ine_Zapisnice_klubu_slovenskych_poslancov_1.pdf

36 http://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2020/2/1.Brokov%C3%A1_89-108_2_2020.pdf

37 http://www.justice.cz/documents/12681/723595/Jan+Kn%C4%9B%C5%BE%C3%ADnek_Prozat%C3%ADmn%C3%AD+%C3%BAstava+a+je%C3%AD+prom%C4%9Bny.pdf/e0962f9b-c2d2-49ed-97a5-c7465bef73a4

38 www.cceeol.com/search/article-detail?id=693561

39 <http://kramerus.lib.cas.cz/uuid/uuid:99c0bde9-a533-497f-803b-9be39278daec>

40 <http://kramerus.lib.cas.cz/uuid/uuid:17a21043-90f9-499f-a152-99db78d2ccda>

41 <http://journals.muni.cz/cpvp/issue/download/502/196>

42 <http://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/102578>

43 <http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/historie-statni-vlajky/sedlacek-symboly-katalog.pdf>

ŠALOUNOVA PAMĚTNÍ DESKA

44 <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=1564>

SLUŽBY KNIHOVNY A ARCHIVU

45 <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=2036>

Ediční poznámka

Psaní velkých či malých písmen na začátku názvů parlamentních komor se měnilo s dobou. Národní shromáždění Československé republiky bylo ustavujícími zákony rozděleno na dvě komory, dolní - poslaneckou sněmovnu a horní – senát. Dobová literatura uváděla názvy obou komor běžně s malými písmeny a tohoto úzu se často drží i moderní odborné texty v oboru historie.

Naproti tomu stejné názvy obou parlamentních komor, které zakotvila nová Ústava České republiky, účinná od 1. ledna 1993, se vždy píší s velkými počátečními písmeny: Poslanecká sněmovna a Senát.

V této publikaci jsme sjednotili psaní názvů parlamentních komor prvorepublikových i současných dle současného českého pravopisu pro přehlednost textů a vyloučení pravděpodobně matoucích změn při psaní názvů.

Použité zdroje:

- 1 Zákon ze dne 29. února 1920, č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky
- 2 Zákon ze dne 29. února 1920 č. 123/1920 Sb., kterým vydává se řád volení do poslanecké sněmovny
- 3 Zákon ze dne 29. února 1920 č. 124/1920 Sb., o složení a pravomoci senátu
- 4 Ústavní zákon České národní rady ze dne 16. prosince 1992 č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- 5 Pravopis – velká písmena. Internetová jazyková příručka [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v.v.i., 2008–2021 [cit. 9. 2. 2021]. Dostupné z <https://prirucka.ujc.cas.cz>.

2020 © Česká republika –
Kancelář Poslanecké sněmovny
odbor Parlamentní knihovna
a Archiv Poslanecké sněmovny

Sto let československé ústavy
Z fondů Parlamentní knihovny
a Archivu Poslanecké sněmovny

Rok vydání 2020
Do publikace přispěli V. Augustinová,
P. Houdek, O. Šmejkalová, O. Tíkovský,
P. Valenta
Zdroje fotografií Archiv Poslanecké
sněmovny, Národní archiv, Parlamentní
institut, Ondřej Příbyl, tiskový odbor
Kanceláře Poslanecké sněmovny
Redakce R. Hamplová, K. Kusáková,
A. Miranda

Graficky navrhl Elmar Tausinger
Písmo National (Klim Type Foundry)
Vydala Kancelář Poslanecké sněmovny
Tisk Tiskárna Helbich, a.s

Elektronická verze publikace
<https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=2065>

Klíčová slova
ústava, státní symboly, ústavní právo,
historie parlamentu, činnost parlamentu,
Československo, 20. století

Kontakt a distribuce
Parlamentní knihovna, Sněmovní 176/4
118 26 Praha 1
knihovna@psp.cz

ISBN 978-80-907379-2-1 (print)
ISBN 978-80-907379-3-8 (online)

Neprodejné

Česká republika
Kancelář Poslanecké sněmovny
odbor Parlamentní knihovna
a Archiv Poslanecké sněmovny